

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра політології та державного управління**

**Взаємодія органів влади та приватного сектору щодо протидії корупції в
умовах воєнного стану в Україні**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:

Студент 6 курсу, 606 групи
Антонюк Олександр Ігорович

Керівник:

Доктор політичних наук,
доцент Юрійчук Є. П.

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ 2023 р.
Зав. кафедрою _____ проф. Круглашов А.М.*

Чернівці – 2023

АНОТАЦІЯ

Антонюк О.І. Взаємодія органів влади та приватного сектору щодо протидії корупції в умовах воєнного стану в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра зі спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2023.

У даній роботі описано такий важливий момент, як проблема корупції в наші часи. Розглядається контекст боротьби з корупцією під час воєнного стану. Досліджується взаємодія між урядовими інституціями та приватним сектором, а також ефективність прийнятих заходів для запобігання корупції та забезпечення прозорості в умовах надзвичайної ситуації.

Дослідження аналізує також вплив воєнного стану на динаміку корупційних явищ, ризики підвищення корупції та можливості її протидії в умовах воєнного стану. Вивчаються конкретні заходи та програми, які впроваджуються органами влади та підприємствами приватного сектору з метою уникнення корупційних практик та збереження стабільності в країні. В контексті воєнного стану висвітлюється важливість громадського партнерства та взаємодії громадянського суспільства з органами влади для успішного подолання корупції та відновлення соціально-економічної справедливості.

У подальшому дослідженні розглядається роль боротьби з корупцією в умовах воєнного конфлікту. Аналізуються стандарти та практики, які можуть бути використані для зміцнення системи протидії корупції та підвищення прозорості в державному та приватному секторах. Зокрема, акцент робиться на важливості обміну інформацією, прозорості та спільних ініціативах для ефективної реалізації антикорупційних заходів в умовах воєнного стану. Результати цього дослідження можуть внести вагомий внесок у вдосконалення стратегій боротьби з корупцією в умовах надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: воєнний стан, органи влади, протидія корупції, приватний сектор, взаємодія, прозорість.

ABSTRACT

Antoniuk O.I. Cooperation between the authorities and the private sector in combating corruption in the conditions of martial law in Ukraine. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 281 – Public management and administration. – Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2023.

This work describes such an important point as the problem of corruption in our time. The context of the fight against corruption during martial law is considered. It examines the interaction between government institutions and the private sector, as well as the effectiveness of the measures taken to prevent corruption and ensure transparency in the emergency situation.

The study also analyzes the influence of martial law on the dynamics of corruption phenomena, the risks of increasing corruption, and the possibilities of countering it in the conditions of martial law. Specific measures and programs implemented by the authorities and private sector enterprises in order to avoid corrupt practices and maintain stability in the country are studied. In the context of martial law, the importance of public partnership and interaction of civil society with authorities for successfully overcoming corruption and restoring socio-economic justice is highlighted.

Further research examines the role of anti-corruption in the context of military conflict. Standards and practices that can be used to strengthen the anti-corruption system and increase transparency in the public and private sectors are analyzed. In particular, the emphasis is on the importance of information exchange, transparency and joint initiatives for the effective implementation of anti-corruption measures

under martial law. The results of this study can make a significant contribution to the improvement of anti-corruption strategies in emergency situations.

Keywords: martial law, authorities, anti-corruption, private sector, interaction, transparency.

Кваліфікаційна робота містить результат власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Антонюк О.І.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	11
1.1. Концептуально-теоретичні засади дослідження взаємодії органів влади та приватного сектора.	11
1.2. Аналіз використаних джерел.	27
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ВСЕРЕДИНИ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	31
2.1. Основні корупційні ризики у сфері публічного управління під час воєнного стану.	31
2.2. Антикорупційна діяльність державних органів на сучасному етапі в Україні.	42
2.3. Роль та участь приватного сектора в антикорупційних процесах у контексті російсько-української війни.	51
РОЗДІЛ 3. РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕЛІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ПРИВАТНОГО СЕКТОРА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	59
3.1. Закордонний досвід формування співпраці між владою та приватним сектором щодо протидії корупції.	59
3.2. Проблеми та перспективи розвитку співпраці між державною владою та приватним сектором на антикорупційній площині в сучасній Україні.	70
3.3. Труднощі впровадження антикорупційних стандартів в українське законодавство та їх практичне застосування.	76
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86

ДОДАТКИ

96

ВСТУП

Актуальність теми: Початок повномасштабної війни на теренах нашої держави у лютому 2022 році активізував появу всередині українського суспільства нові потреби та запити, спрямовані на налагодження ефективної національної обороноздатності й безпеки. Потреба в забезпеченні українських збройних сил усім необхідним наразі є завданням № 1 для українського військово-політичного командування, однак, внаслідок постійних атак ворога, сотні тисяч цивільних українців опинились у скрутному становищі – деякі з них втратили житло, фінансові засоби для існування, потребують психологічної підтримки. Ускладнює ситуацію й проблема корупції, яка може звести нанівець усі зусилля щодо розв'язання зазначених вище завдань. Корупція має серйозний негативний вплив на ситуацію в країні під час воєнного стану, підсилюючи виклики та проблеми, що вже існують у цих складних умовах конфлікту: знижує військову потужність, знижує довіру громадян до влади, викривлює процес розподіл ресурсів. Відтак, постає гостра потреба в колективних діях із залученням зусиль приватного й державного секторів для ефективного і, що головне, своєчасного реагування на проблеми армії та громадськості. Необхідність становлення такої взаємодії полягає в обміні інформацією та ресурсами для створення ефективних стратегій і програм, спрямованих на зменшення корупції в усіх сферах суспільства з метою підтримки стабільності та довіри громадян до владних інституцій, які будуть дієвими під час воєнного стану.

Умови воєнного стану в Україні належать до складних періодів, коли взаємодія між органами влади та приватним сектором стає вирішальною у боротьбі з корупцією. Дана робота присвячена розгляду ефективних механізмів та стратегій спільної дії цих двох сфер у контексті запобігання та протидії корупційним явищам під час воєнного стану. Дослідження зосереджується на аналізі практичних кроків, які можуть бути прийняті для забезпечення

ефективної взаємодії, забезпечення прозорості та мінімізації ризиків корупції в умовах надзвичайних обставин.

Проведення глибокого аналізу нормативно-правового середовища та практичних механізмів взаємодії владних органів і підприємств приватного сектору дозволяє виявити ключові виклики та можливості у контексті антикорупційних заходів. Дослідження також враховує роль міжнародних стандартів та практик у зміцненні прозорості та відповідальності. Особлива увага приділяється розробці конкретних стратегій співпраці, які сприяють взаємодії обох сторін у спільній меті збереження інтегритету та ефективного управління ресурсами в умовах кризи. Робота націлена на визначення оптимальних шляхів удосконалення співпраці органів влади та приватного сектору для ефективного протидії корупції під час воєнного стану в Україні.

Для вивчення взаємодії органів влади та приватного сектору у сфері протидії корупції в умовах воєнного стану в Україні використовуються комплексні методи дослідження. Перш за все, здійснюється аналіз нормативно-правового середовища, визначення правових регуляторів та механізмів, що регулюють взаємодію цих двох секторів у боротьбі з корупцією. Далі, використовуються інструменти соціологічних досліджень для вивчення думок щодо ефективності існуючих механізмів і можливостей покращення взаємодії.

В цілому, магістерське дослідження базується на інтегрованому підході, об'єднуючи юридичний аналіз, соціологічні методи та емпіричні дані для глибшого розуміння та розробки пропозицій щодо вдосконалення взаємодії органів влади та приватного сектору в умовах воєнного стану з метою протидії корупції.

Об'єкт дослідження: діяльність органів влади та приватного сектора під час війни.

Предмет дослідження: взаємодія органів влади та приватного сектору щодо протидії корупції в умовах воєнного стану в Україні.

Мета дослідження: дослідити тенденції та особливості взаємодії державного й приватного секторів в контексті запобігання корупції після повномасштабного вторгнення російської федерації.

Завдання:

- визначити теоретико-концептуальні основи дослідження взаємодії органів влади та приватного сектора;
- розкрити специфіку антикорупційної діяльності державних органів у сучасній Україні;
- продемонструвати роль та участь приватного сектора в антикорупційних процесах;
- проаналізувати закордонний досвід налагодження співпраці між владою та приватним сектором щодо протидії корупції.

Аналіз методів дослідження. При написанні роботи автором були використані наступні методи:

- загальнонаукові: індукція, дедукція, синтез, систематизація, аналіз, що дозволило систематизувати та узагальнити знання про проблему налагодження взаємодії між органів влади та приватного сектору щодо протидії корупції;
- загальноісторичні: порівняльно-історичний, проблемно-хронологічний, метод періодизації, які дозволили детально проаналізувати шляхи взаємодії державного й приватного секторів в контексті попередження корупції, зокрема закордонний досвід.

Наукова новизна дослідження полягає у поглибленні знання про значення взаємодії державних органів влади з приватним сектором в контексті протидії корупції під час воєнного стану; проблеми та труднощі її налагодження.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання їх у навчальній і політичних сферах. Основні положення висновків можуть бути корисними для розробки певних практичних рекомендацій для здійснення процесу розробки комплексних антикорупційних

ініціатив з розвитку взаємодії та подальшої співпраці між державними структурами та приватним сектором.

Структура роботи зумовлена метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та обраною методологією. Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Концептуально-теоретичні засади дослідження взаємодії органів влади та приватного сектора.

Корупція є однією із найбільших загроз не тільки для економічного, соціального, але й для політичного розвитку країни. Це явище порушує принципи справедливості, а також рівності перед законом, завдає збитків бізнесу. Для боротьби з корупцією необхідно впроваджувати комплексні заходи, що охоплюють законодавчі та практичні аспекти.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» корупція визначається як «використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [54].

Для точного й цілісного визначення поняття «корупція», на нашу думку, доцільно використати найпоширеніші підходи щодо її тлумачення:

- Традиційний (нормативно-ціннісний) підхід розглядає корупцію крізь призму порушення передусім не правових норм, а закріплених моральних та етичних правил поведінки.
- Модерністський (класичний) підхід наголошує на зловживанні особою своїм службовим становищем або соціальним статусом з метою отримання користі чи вигоди.
- Економічний (ринково-центристський) підхід ототожнює явища корупції з тіньовою економікою, де діють визначені правила ринкової поведінки.
- Ревізіоністський (функціональний) підхід вбачає розвиток корупції у відсутності або недосконалому державному нагляду та контролю за нею.

- Політичний підхід сприймає корупцію, як невід'ємний та водночас самостійний інструмент під час прийняття політичних рішень.
- Біхевіористичний (соціально-психологічний) підхід надає корупції ознак соціально-психологічного феномену, як людського пороку з низьким рівнем моральних цінностей. Прихильники такого розуміння корупції визначають це явище, як продукт соціальної діяльності людини зокрема.
- Інституційний (державноуправлінський) підхід розглядає корупцію як один із видів державно-владних відносин, що визначає рівень дефектності державноуправлінської системи, тобто використання службовими особами свого становища з метою отримання винагороди [80, с. 100-107].

Відповідно до зазначених вище підходів можемо констатувати, що корупція є складним явищем та реальною проблемою у сучасному світі, а тому не може бути врегульована єдиним способом.

Однією з концепцій протидії корупції, що визначає протидію корупції важливим аспектом розвитку суспільства, можемо вважати так звану концепцію «етичного універсалізму», яку пропонує румунська дослідниця А. Мунджіу-Піппіді, згідно з якою відбувається неупереджений розподіл ресурсів між усіма представниками суспільства. Щоб розподіл відбувся вдало, необхідне впровадження спеціальних обмежень для влади або тих, хто має доступ до суспільних ресурсів, та впровадження ефективних механізмів контролю за корупцією [85, с. 415-438].

На думку української дослідниці В. Юрікової, для ефективної протидії корупції в Україні необхідне застосування системного підходу, а саме поєднати профілактичні, правоохоронні й репресивні заходи. Відповідно дослідниця наголошує на необхідності створення ефективного антикорупційного механізму, заохочення до ефективної роботи правоохоронців та впорядкування антикорупційного законодавства відповідно до вимог сучасних реалій [82].

Насамперед визначимо міжнародні правові документи, підписантом яких є наша держава, та які спрямовані на протидію й перешкоджання поширення корупції:

- Конвенція ООН проти корупції визначає одними з основних напрямків протидії корупційним правопорушенням боротьбу з хабарництвом та відмиванням коштів. Окремо відзначимо положення, що стосуються співпраці правоохоронних органів з приватним сектором для ефективного запобігання корупційним правопорушенням [25];
- Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією наголошує на впровадженні ефективного антикорупційного законодавства, як основу механізму протидії корупції [32];
- Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією [81] акцентує на доцільності створення такого антикорупційного механізму, який би водночас підтримував внутрішню суспільну справедливість, дійсно робив би життя громадян кращим.

Виходячи зі змісту зазначених вище міжнародних документів, протидія корупції базується на відповідних ефективних діях, що підкріплюються якісним антикорупційним законодавством, та які водночас приносять суспільну користь.

Обґрунтування протидії корупції на законодавчому рівні ми віднаходимо у низці нормативно-правових актах, зокрема:

- у Законі України «Про запобігання корупції» протидія цьому явищу визначається як застосування превентивних механізмів щодо корупційних правопорушень включно з усуненням їх наслідків [54];
- у Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначаються основні принципи діяльності не лише антикорупційного органу, але й, на наш погляд, усього антикорупційного механізму, а саме верховенство права, законність, відкритість, справедливість тощо [61];
- у Законі України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» окреслюються основні напрямки реалізації вітчизняної

антикорупційної політики, визначаються основні проблемні сфери та шляхи їх удосконалення в контексті мінімізації корупції [56].

До основних заходів протидії корупції виокремлюють: забезпечення відкритості в діяльності владних структур; забезпечення прозорості діяльності органів влади; підвищення рівня відповідальності управління бізнесом; активну участь громадян у контролі за діяльністю владних структур. Застосування цих інструментів на практиці, на наш погляд, може допомогти зменшити рівень корупції та забезпечити стабільний розвиток країни.

Визначена система заходів протидії корупції спрямована насамперед на: зменшення її обсягів на цей момент та в майбутньому; зміну характеру корупційних проявів; зменшення впливу корупції на соціальний прошарок; усунення передумов та причин корупції; притягнення до юридичної відповідальності осіб, які вчинили корупційний злочин; відновлення законних прав фізичних і юридичних осіб, усунення наслідків корупційних вчинків.

Зазначені заходи є надзвичайно важливими з точки зору забезпечення дієвості та ефективності антикорупційної діяльності та дотримання прав людини [73, с. 512].

З моменту прийняття Закону України «Про запобігання корупції» органи державної влади здійснили низку ефективних заходів, спрямованих на запобігання корупції та зниження її рівня в Україні. Серед таких заходів слід виокремити встановлення кримінальної, адміністративної, цивільноправовий та дисциплінарної відповідальності за вчинення корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень тощо [54].

Корупція є явищем, що переслідує людство досить тривалий час. Пустивши коріння в усі сфери функціонування держави, корупція здатна здійснити загрозу існування економічної системи та суспільства на будь-якому етапі, як становлення, так і розвитку. Як наслідок, знищення корупції перетворюється у надзвичайно складну проблему, яку потрібно вирішувати нагально.

Суть корупції полягає в негативному впливі на всі сфери суспільного життя: економічні, політичні, психологічні та моральні аспекти; в здатності постійно адаптуватися до нових реалій життя.

Корупція виникає не просто так, є різноманітні причини, які породжують цей процес і першою з цих причин є – загальні проблеми. Корупція, її масштаби, специфіка та динаміка виступають наслідком загальних політичних, соціальних та економічних проблем всередині країни. Як вже зазначалося, корупція завжди збільшується, коли країна знаходиться у модернізаційному стані.

Не менш важливою причиною є також економічний занепад та політична нестабільність. Зубожіння населення, неспроможність влади забезпечити державним службовцям обіцяні умови, підштовхують до масової корупційних дій. Це все підкріплюється старими радянськими традиціями «блату».

Одночасно, постійний політичний ризик, важке економічне становище, а саме: інфляція, незграбна і недоречна присутність держави в економіці, дефіцит чітких регулятивних механізмів формують тип економічної поведінки, який розрахований на коротку перспективу, але більший та ризикований прибуток.

Політична нестабільність формує почуття невпевненості серед чиновників різних матеріальних рівнів. Не маючи в цих умовах жодних гарантій самозбереження вони також легше піддаються спокусі корупції.

Суттєвою причиною є нерозвиненість та недосконалість законодавства. У процесі перетворень, оновлень основ економіки та економічної практики, істотно переганяє їх законодавче забезпечення. Дотепер зберігається значна законодавча невизначеність у питаннях власності. Це стосується власності на землю, нелегальний розпродаж якої породжує рясний потік корупції. Дефекти законодавства проявляються також у поганій якості законів, у недосконалості всієї правової системи, в не чіткості законотворчих процедур, у наявності норм, які створюють додаткові можливості для корупції.

Неефективність інститутів влади є важливою причиною породження корупції. Бюрократичні структури стійкі та досить добре пристосовуються до

виживання за надзвичайно важких умов. При цьому, чим енергійніше їх реформування, тим більше енергії та винахідливості витрачають на представники цих структур на власне збереження.

Слабкість громадянського суспільства, відрив суспільства від влади дає подальший розвиток корупційних процесів в суспільстві. Як наслідок, корупція не може бути придушена без зусиль громадських організацій [4].

Ситуація, що склалася в Україні, має характерні риси, які враховують під час формування стратегії подолання корупції:

- взаємозалежність форм та рівня корупції від загального стану демократичних інститутів та здійснення дієвих кроків в реформуванні основних сфер суспільного життя, а саме: адміністративні процедури, податкова система та розв'язання соціальних проблем;
- неефективність будь-яких ініціатив у сфері боротьби з корупцією;
- зміцнення в суспільстві стереотипів толерантності стосовно корупції, поєднання у його свідомості визнання суспільної шкоди корупції та готовності обирати корупційні шляхи задля розв'язання наявних проблем. Найбільш негативним наслідком є нездатність громадян бути активними учасниками антикорупційних дій через байдужість та страх;
- враження корупцією правоохоронних органів, уповноважених на здійснення антикорупційних заходів;
- слабкість інститутів громадянського суспільства. Засоби масової інформації часто залежні від власників, органів державної влади, політичної цензури, уникають висвітлення цих всіх проблем.

Громадянські ініціативи не підтримуються через недовіру та суспільну апатію більшості населення. Неурядові організації здебільшого ослаблені, залежні від осіб, що здійснюють їх фінансову підтримку [26].

Для виконання заходів, які пов'язані з подоланням корупції в органах державної влади, необхідно мати чітке уявлення про масштаби цього явища і розуміти всю критичність ситуації.

Масштаби та рівень корупції в країні, ефективність протидії корупційним процесам переважно залежать від добросовісності обраних шляхом голосування посадових осіб, демократичності політичної системи та виборчого процесу. Всі ці аспекти мають надзвичайно важливе значення. Проте, все це можливо лише за умови проведення вільних, а найголовніше, чесних виборів на демократичних засадах та встановлення чітких правил здійснення такими посадовими особами своїх повноважень. Саме у цих сферах спостерігається тенденція до появи корупційних ризиків, до яких відносять такі як:

- недосконалість законодавства про державну службу, зокрема з питань відбору кадрів, контролю за активами та видатками публічних службовців та членів їх сімей;
- відсутність чітких правил поведінки державних службовців;
- непрозорість та недосконалість процедур прийняття управлінських рішень;
- проблема відповідальності;
- відсутність ефективності державного контролю в контексті здійснення державних закупівель, відсутність процедури звільнення працівників через їх негативну репутацію, обмеженість доступу до інформації про державні закупівлі [62].

Інститути громадянського суспільства, до яких належать сучасні медіа, відіграють провідну роль в контексті виявлення й висвітлення випадків корупції, покарання за корупційні дії, інформуючи громадськість про наслідки корупції. Висвітлення медіа випадків корупції має превентивне значення, а також суттєво впливає на застосування антикорупційних правових норм до посадовців.

Участь медіа у виявленні корупції на законодавчому рівні потребує ефективного вирішення двох проблем, що стосуються отримання об'єктивної інформації та її поширення. Ці два складники відіграють ключове значення не тільки в антикорупційній діяльності, а й у ширшому політичному аспекті, адже володіння повною, достовірною інформацією та її поширення – це перш за все

можливість впливу на владу й регулювання її дій. Тож, створення ефективного механізму з доступом для громадян та журналістів до інформації про діяльність органів державної влади та їх публічних службовців є важливим чинником запобігання корупції [62].

Допоки що корупція є одним із загальноприйнятних явищ у суспільстві, засилля тіньової економіки призводить до зменшення податкових надходжень, а також ослаблення бюджету. Як наслідок, держава втрачає фінансові важелі управління економікою, здебільшого проблеми загострюються через невиконання бюджетних зобов'язань.

Констатуємо наявність негативної тенденції, пов'язаної з корупцією – сповільнення появи приватних власників насамперед через порушення в ході приватизації, а також штучних банкрутств, як правило, в поєднанні з підкупом чиновників. Також неефективно використовуються бюджетні кошти передусім при розподілі державних замовлень і кредитів, що посилює бюджетні проблеми країни.

Отже, корупція – це зловживання особою, наданими службовими повноваженнями та пов'язаними із цим можливостями для особистої вигоди. Основні концепції протидії корупції передбачають комплекс заходів, які спрямовані на обмеження її деструктивному впливу, зокрема передбачають активну участь громадянського суспільства.

Корумпованість не лише гальмує розвиток економіки та громадянського суспільства, а й несе загрозу національній безпеці України, тож суспільство потребує від держави створення нових механізмів протидії корупції [33, с. 25-32].

У сучасному політичному просторі розрізняють дві моделі взаємодії влади та бізнесу, що є принципово відмінними: плюралістична і неокорпоратистська. Згідно з плюралістичною моделлю, приватний бізнес є рівним державі учасником політичного процесу. правовим учасником політичного процесу. Взаємовідносини бізнесу та держави приймають форму угод між приватними підприємцями та владою в особі політиків та чиновників.

Сама ж плюралістична модель взаємодії між державою та бізнесом ґрунтується на англо-американській традиції, яка має ряд особливостей:

- індивідуалізм як тип соціально-економічної поведінки притаманний більшій частині населення, що виражається в орієнтації на досягнення успіху й схильності до ризику задля досягнення матеріального добробуту, та на основі чого здійснюється прийняття політичних рішень;
- конкуренція розглядається як рушійна сила розвитку;
- держава позиціонує себе як зовнішня сила, завдання якої полягає у розробці спільно з представниками бізнесу єдиних правил регулювання, вирішенні конфліктних ситуацій та управління [38, с. 14-18].

Особливістю неокорпоратистської моделі взаємодії «бізнес-держава» є:

- система політичної економії, яка базується на державному спрямуванні переважно приватизованої промисловості згідно з ідеологічними принципами єдності, порядку та успіху;
- форма держави, яка розвивається в капіталістичному суспільстві одночасно з парламентаризмом (корпоративізм здійснює функціональне представництво);
- відмінна від плюралістичної форма опосередкування інтересів, за якої обмежена кількість ієрархічно впорядкованих монополістичних організацій представляє інтереси своїх членів у ході переговорів та втілює в життя їхню внутрішню політику [12, с. 16].

Держава в неокорпоратистській моделі, на відміну від плюралістичної моделі, є важливим економічним агентом, що забезпечує розробку та дотримання загальних правил гри, а також розглядається як сила, що несе великі соціальні зобов'язання перед суспільством загалом, тому має право висувати відповідні вимоги до бізнесу.

Одним з інститутів взаємодії влади та приватного бізнесу виступає так зване державно-приватне партнерство (ДПП), яке покликане задовольняти обоюсторонні інтереси суспільства й держави шляхом залучення капіталу для розв'язання нагальних проблем, реалізації спільних проєктів, активізації

міжнародного економічного співробітництва тощо. Спираючись на відповідні дослідження, українські науковці А. Музиченко та А. Бержанір розглядають партнерство між державою та приватним сектором як інституційний та організаційний альянс між громадською владою й приватним бізнесом з метою реалізації національних та міжнародних, масштабних, суспільно значущих проєктів у широкому спектрі діяльності: від розвитку стратегічно важливих галузей промисловості та НДДКР до забезпечення суспільних послуг. Мета цієї співпраці – одночасне отримання прибутку й досягнення суспільно-корисних цілей у галузях економіки, засноване на з'єднанні грошових та інших вкладів партнерів [39].

Серед інших цілей ДПП ми виокремлюємо наступні:

- асекурація найвищих техніко-економічних показників результативності функціонування;
- спрямування приватних інвестиційних грошових потоків партнером в об'єкти партнерства із джерел, які не заборонені законодавством;
- поєднання ресурсів державного і підприємницького секторів для здобуття пленарної мети;
- спрямованість на імплементацію пленарних завдань та інтересів влади та бізнесу.

Також ми вбачаємо особливий тип партнерства, згідно з яким здійснюється спільне розробка й впровадження антикорупційних програм, які б сприяли ефективному досягненню спільних цілей. Концептуальні засади взаємодії органів влади та приватного сектору в контексті антикорупційної діяльності визначаються необхідністю забезпечення законності та прозорості в усіх сферах діяльності. У цьому контексті, співпраця між державними органами та приватним сектором є надзвичайно важливою для забезпечення ефективності та успішності боротьби з корупцією.

Для цього необхідно розробити механізми співпраці, які б дозволяли забезпечувати взаємодію між сторонами в умовах дотримання законодавства та взаємної відповідальності. Одним з таких механізмів може бути розвиток

громадських рад, які об'єднують представників державних органів та приватного сектору з метою обговорення питань боротьби з корупцією та вдосконалення законодавства [59].

Ще одним важливим аспектом взаємодії є забезпечення прозорості та доступності інформації. Органи публічної влади та приватний сектор повинні мати можливість обмінюватися інформацією про корупційні прояви, а також про ті заходи, які були прийняті для їх запобігання. Це може бути здійснено за допомогою створення спеціальних *інформаційних платформ*, які дозволяють розміщувати та обмінюватися інформацією між сторонами. Однак, успішна боротьба з корупцією потребує не тільки взаємодії між органами публічної влади та приватним сектором, а й залучення широкого загалу громадськості до боротьби з цією проблемою. Для цього можуть бути створені *громадські організації*, які співпрацюватимуть з органами публічної влади та приватним сектором, здійснюючи контроль за їх діяльністю та сприяючи вдосконаленню антикорупційних механізмів [5, с.192].

Важливим аспектом взаємодії органів публічної влади з приватним сектором є забезпечення ефективності заходів, спрямованих на запобігання корупції та її розкриття. Для цього необхідно розробляти механізми взаємодії, які б дозволяли ефективно виявляти та переслідувати корупційні дії. Одним з таких механізмів може бути створення *спеціальних антикорупційних органів*, які б мали широкі повноваження та здійснювали ефективний контроль за діяльністю органів публічної влади та приватного сектору [8].

Загалом, взаємодія між органами публічної влади та приватним сектором є необхідною умовою для успішної боротьби з корупцією. Співпраця між цими сторонами дозволить забезпечити ефективний контроль за діяльністю та запобігти корупційним проявам в усіх сферах діяльності. Принципи партнерства, прозорості та доступності інформації є основними засадами взаємодії, які дозволять досягти поставленої мети та забезпечити стабільність та розвиток суспільства [69, с. 94-96].

Одним із важливих аспектів взаємодії є також забезпечення відповідальності за корупційні дії. Відповідальність повинна бути однаковою для всіх – як для органів публічної влади, так і для приватного сектору. Для цього необхідно розробляти ефективні механізми перевірки, забезпечення відкритості та прозорості у роботі органів влади та приватного сектору. Надзвичайно важливим є також забезпечення незалежності антикорупційних органів від політичних та економічних впливів [19].

Взаємодія між органами влади та приватним сектором є особливо важливою в умовах глобалізації та інтернаціоналізації економіки. Такі явища, як транснаціональна корупція та легалізація доходів від злочинної діяльності, стають все більш поширеними. Тому важливим аспектом взаємодії є співпраця між державами та міжнародними організаціями у боротьбі з корупцією.

Ефективна боротьба з корупцією взагалі потребує комплексного підходу, що базується на взаємодії органів публічної влади, приватного сектору та громадських організацій. Цей підхід має включати створення ефективних механізмів контролю, забезпечення прозорості та відкритості, підвищення рівня свідомості та активності громадян, а також сприяння співпраці міжнародної спільноти в цій сфері. Лише такий комплексний підхід забезпечить ефективну боротьбу з корупцією та збільшить рівень довіри до органів влади.

Зрештою успішна взаємодія між органами публічної влади та приватним сектором є ключовим фактором у боротьбі з корупцією. Тільки спільними зусиллями можна забезпечити ефективну контрольну функцію держави, забезпечити рівні умови для всіх громадян та бізнесу, збільшити рівень довіри громадськості до органів влади. Оскільки корупція має негативний вплив на соціально-економічний розвиток країни та загрожує демократичним процесам, боротьба з нею є важливим завданням для кожної країни.

Загальними причинами розповсюдження корупції у приватному секторі, на нашу думку, слугує:

- низька етична культура підприємницької діяльності, а то і її відсутність;
- безкарність;

- відсутність прозорості у процедур закупівель;
- брак зацікавленості у викритті корупційних дій та їхнього усунення;
- високий рівень корумпованості державного сектору, який стимулює підприємців до використання різноманітних корупційних схем і методів.

Розподіл бізнесу на великий та малий суттєво помітний і в корупційному просторі. Великий бізнес одночасно виступає як суб'єкт та об'єкт корупції, часто лобіює вигідні для себе корупційні норми законодавства, а малий бізнес є переважно об'єктом корупції. Тому взагалі можна сказати, що малий бізнес є ініціатором антикорупційної системи, оскільки великий бізнес не дає можливості розвиватися дрібним підприємцям [44, с. 16].

Вивчаючи готовність компаній зайняти активну позицію у боротьбі з корупцією, можна сказати, що більшість українських підприємств не переймаються даною проблемою та не готові віддавати частину свого прибутку на ефективну боротьбу з корупцією. Як наслідок, антикорупційні заходи є пріоритетними для тих українських компаній, які мають іноземних бізнес-партнерів або іноземних інвесторів.

Вивчення досвіду боротьби з корупцією в різних країнах нашою думкою, що її першопочатковим пунктом є бажання керуючих лідерів до протидії корупції, а вже наступним важливим етапом є розроблення антикорупційної стратегії, яка містить обґрунтовані реформи. Проте подальша їх реалізація також тісно пов'язана з наявністю політичної волі до протидії корупції. Тож, концептуальні засади взаємодії органів влади та приватного сектору в контексті антикорупційної діяльності мають бути спрямовані на створення ефективної системи боротьби з корупцією, яка базується на принципах прозорості, відкритості, незалежності та відповідальності. Взаємодія між державними органами та приватним сектором має бути спрямована на досягнення спільних цілей, забезпечення розвитку економіки та соціального розвитку країни, а також збереження демократичних цінностей та прав людини [3, с. 51].

З метою ефективної боротьби з корупцією, необхідно встановити механізми взаємодії між органами публічної влади та приватним сектором на різних рівнях. На національному рівні важливими є створення національної антикорупційної стратегії, розвиток законодавчих та регуляторних актів, а також моніторинг та оцінка їх ефективності. Для забезпечення дотримання законів та створення сприятливих умов для бізнесу необхідно встановити ефективну систему регулювання, яка б забезпечувала взаємодію між органами влади та приватним сектором на місцевому рівні.

Одним з важливих аспектів взаємодії між органами публічної влади та приватним сектором є партнерство та довіра. Для забезпечення ефективної боротьби з корупцією необхідно створити партнерські відносини між державними органами та приватним сектором, що ґрунтуються на взаємній довірі та розумінні. Взаємодія повинна базуватися на принципах відкритості, прозорості та взаємної відповідальності. Державні органи повинні забезпечувати доступ до інформації та контролювати дії приватного сектору, а приватний сектор має відповідати за свої дії та забезпечувати відкритість своєї діяльності [37, с. 73-76].

Загальна оцінка, яку дають підприємці наявним інструментам протидії корупції всередині приватного сектору, є вкрай низькою. Всередині підприємницького середовища вирує думка щодо неефективності боротьби з корупцією, оскільки вона носить здебільшого епізодичний, показовий характер. Відповідний характер протидії корупції обумовлений, на думку підприємців, тотальною корумпованістю влади, яка взагалі не володіє дієвими можливостями подолати корупцію, оскільки сама має корумпований характер. Звідси походить і відсутність зацікавленості в ефективній боротьбі з корупцією, оскільки влада тісно пов'язана із бізнесом і ефективні антикорупційні дії неможливі, оскільки зачіпають інтереси бізнесменів, що залучаються підтримкою певних можновладців. Низька ефективність боротьби з корупцією всередині підприємницької сфери полягає також у поширеності корупції у взаємодії між владою та бізнесом. Підприємець вдається до корупційних дій під

час відносин зі своїми контрагентами керуючись тим, що у разі викриття він завжди може відкупитися від правоохоронців або суддів. В результаті цього виникає відчуття безкарності, яке слугує підґрунтям подальшого поширення корупційних ризиків.

Тобто, на думку підприємців, наявні заходи подолання корупції у приватному секторі вирізняються своєю неефективністю та носять виключно формально-показовий характер. Підсумовуючи аналіз даних отриманих в інтерв'ю з підприємцями, можна виділити такі головні причини низької ефективності існуючих заходів з подолання корупції:

- брак комплексного підходу щодо подолання корупції всередині приватного сектору;
- відсутність у посадовців зацікавленості реально боротися з корупцією;
- відсутність можливостей у правоохоронних органів ефективно протидіяти корупції у приватному секторі;
- корупція всередині публічного сектора, що зазвичай передбачає можливість відкупитися внаслідок викриття;
- наявність стійкої впевненості у безкарності за корупційні дії, відсутність реального покарання [30].

Для ефективної взаємодії між органами публічної влади та приватним сектором необхідно також враховувати національні та міжнародні стандарти та норми, які регулюють боротьбу з корупцією. Наприклад, державні органи повинні розробляти та впроваджувати законодавчі акти, які забезпечують ефективний механізм запобігання та протидії корупції, а також створювати спеціальні органи та інститути, які будуть займатись цими питаннями.

Приватний сектор, зі свого боку, повинен виконувати вимоги антикорупційного законодавства, дотримуватись етичних принципів та стандартів, включаючи Кодекси поведінки та Бізнес-етики, а також сприяти виконанню антикорупційних заходів державними органами. Крім того, приватний сектор може виконувати важливу роль у підвищенні культури

прозорості та відкритості шляхом публікації інформації про свою діяльність і фінансовий стан.

Важливим аспектом взаємодії між органами публічної влади та приватним сектором у контексті антикорупційної діяльності є міжнародна співпраця. Країни повинні співпрацювати на різних рівнях, включаючи міжурядові, міждержавні та громадські ініціативи, щоб спільно боротися з корупцією та забезпечити міжнародний стандарт антикорупційної діяльності. Міжнародна співпраця також може включати спільні проекти, обмін досвідом та навчання, а також координацію міжнародних дій та взаємодію між правоохоронними органами [51].

Одним з важливих аспектів ефективної взаємодії державних органів та приватного сектору в контексті антикорупційної діяльності є забезпечення захисту осіб, які повідомляють про факти корупції. Законодавство повинно передбачати механізми та процедури, які забезпечують анонімність та захист осіб, які повідомляють про факти корупції, від репресій та помсти.

Наприкінці слід зазначити, що ефективна взаємодія між органами публічної влади та приватним сектором у контексті антикорупційної діяльності є ключовою для боротьби з корупцією. Державні органи та приватний сектор повинні співпрацювати на основі прозорості, довіри та взаємної підтримки з метою забезпечення ефективного запобігання та протидії корупції. Крім того, важливо підтримувати міжнародну співпрацю та створювати міжнародні механізми, що допомагають розв'язувати корупційні проблеми на різних рівнях.

Отже, взаємодія між державними органами та приватним сектором у контексті антикорупційної діяльності повинна базуватися на взаємних довірі та розумінні, прозорості та відкритості, відповідальності та партнерстві. Досягнення цих цілей дозволить створити сприятливі умови для розвитку бізнесу та забезпечити стабільний економічний розвиток країни.

1.2. Аналіз використаних джерел.

Дослідження проблеми взаємодії органів влади та приватного сектору щодо протидії корупції в умовах воєнного стану в Україні є актуальним предметом дослідження, теоретичні й нормативні аспекти якого зустрічаються у чинних нормативно-правових актах і напрацюваннях зарубіжних та вітчизняних науковців.

Міжнародні антикорупційні нормативно-правові акти визначають головні аспекти боротьби з корупцією, які передбачають співпрацю органів влади та приватного сектору. Одним з таких важливих документів виступає Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [25] від 31.10.2003 р., що у ст. 12 чітко підкреслює принципове значення щодо запобігання корупції у приватному секторі шляхом його співпраці з правоохоронними органами, впровадження всередині юридичних осіб дієвих аудиторських служб, слідування у своїй діяльності принципів відкритості й прозорості тощо.

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 р. [32] зобов'язує кожна країну-підписанта вживати законодавчі та інші заходи для хабарництва всередині приватного сектору (ст. 7, 8). Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 р. [81] наголошує на фінансових витратах для приватних компаній, які продукує корупція.

На національному рівні засади антикорупційної діяльності визначаються вагомою базою спеціалізованих нормативно правових актів, серед яких виокремлюємо Закон України «Про запобігання корупції» [54] від 14.10.2014 р. № 1700-VII, який визначає коло превентивних механізмів щодо корупційних правопорушень, зокрема шляхи запобігання конфлікту інтересів у сфері підприємницької діяльності та корпоративних прав (ст. 36).

Також виділяємо Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» [56] від 20.06.2022 р. № 2322-IX, у якому пропонуються концепція імплементації антикорупційних стандартів у приватному секторі на основі колективної дії, об'єднань підприємців та професійних спілок.

Положення Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» [61] від 14.10.2014 р. № 1698-VII передбачають тісну взаємодію антикорупційного органу з державними органами влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та громадськими організаціями.

Аналіз Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [63] від 5.02.2015 р. № 157-VIII та Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [60] від 21.10.1993 р. № 3543-XII дозволяє визначити та дослідити роль бізнесу в умовах війни на тлі відповідних процесів.

Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції «Про затвердження Типової антикорупційної програми юридичної особи» пропонує впровадження громадського контролю у діяльність бізнес-компаній з метою як запобігання корупції всередині організації, так і під час взаємодії з органами влади [59].

Відзначимо праці науковців, що працювали у напрямі дослідження взаємодії державної влади та приватного сектору, зокрема українську дослідницю К. Ростовську, яка обґрунтовує доцільність застосування принципу партнерства під час відповідної взаємодії. Цей принцип допомагає обом сторонам досягати спільних цілей та формує між ними довірливий зв'язок [69].

Вітчизняний науковець М. Недюха наголошує на обов'язковому поєднанні чинників політичного й суспільного характеру для досягнення позитивних результатів боротьби з корупцією [42]. В контексті нашої роботи напрацювання науковця стали корисними для обґрунтування необхідності взаємодії органів влади з приватним бізнесом.

Українські науковці Москальов М., Москальов А., Музиченко А., Бержанір А. [38, 39] у своїх статтях розглядають моделі співпраці державного й приватного секторів з пошуком сильних і слабких сторін, які заважають відповідній співпраці. Перші двоє розглядають плюралістичну й некорпоративістську моделі взаємодії «бізнес-держава». українські науковці А. Музиченко та А. Бержанір розглядають партнерство між державою та

приватним сектором як інституційний та організаційний альянс між громадською владою й приватним бізнесом з метою реалізації національних та міжнародних, масштабних, суспільно значущих проєктів у широкому спектрі діяльності: від розвитку стратегічно важливих галузей промисловості та НДДКР до забезпечення суспільних послуг. Мета цієї співпраці – одночасне отримання прибутку й досягнення суспільно-корисних цілей у галузях, що зокрема є актуальним під час російсько-української війни в контексті здійснення заходів з модернізації вітчизняної обороноздатності.

Для дослідження використовувалися матеріали з офіційного веб-сайту Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), що розкриває основні тенденції поширення корупційних ризиків та їх протидії під час воєнного стану. У публікаціях розкривається тема ризиків під час проведення публічних закупівель [28]; антикорупційних заходів в секторі оборони під час війни [7]; схем та ризиків під час виїзду з України військовозобов'язаних громадян [29]; аналізу ставлення до корупції представниками бізнесу [43]. Також використовувалися звіти роботи Національного антикорупційного бюро України, опублікованих на офіційному веб-сайті, для аналізу стану взаємодії антикорупційного органу з громадянським суспільством від початку повномасштабного вторгнення до сьогодні [20, 21, 22].

Поряд із цим використовувалися Інтернет-ресурси за проблематикою дослідження: підіймається тема побудови системи стримувань та протидії публічній корупції, комерційній корупції, політичній корупції [41]; аналізується європейська модель управління з відносно невисоким рівнем корупції та на її основі пропонуються рекомендації пострадянським країнам, які супроводжуються великою кількістю корупційних процесів [2]; розкривається проблема мобілізаційної кампанії в сучасній Україні, яка супроводжується корупційним компонентом [12] тощо.

Окремо розкривається питання впровадження антикорупційних заходів у секторі оборони під час війни, а саме пропонується забезпечити баланс між відкритістю та секретністю діяльності військових структур шляхом:

- використання ефективної системи управління процесами на рівні міністерств і відомств;
- активного моніторингу ефективності виконання поставлених завдань, а також залучення громадськості до роботи;
- коригування стратегії реалізації заходів відповідно до створення можливості виконання під час війни вимог інформаційної безпеки [7].

Загалом констатуємо наявність достатньої необхідної теоретико-методологічної бази та джерел для досягнення поставленої автором мети і виконання завдань. Теоретичні та концептуальні напрацювання останніх десятиріч західних і вітчизняних дослідників і джерельно-нормативна база свідчать про неабиякий інтерес і потенціал дослідження заявленої проблематики.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ВСЕРЕДИНІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Основні корупційні ризики у сфері публічного управління під час воєнного стану.

Повномасштабна агресія російської федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 р., спричинила появу потреби у невідкладній та повній мобілізації оборонних ресурсів задля забезпечення ефективної відсічі ворогу. Постало питання доцільності впроваджувати обмеження щодо можливості залишати територію України військовозобов'язаними громадянами або такими, що можуть бути залучені до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану.

Реакція на виклики, які постали, з боку органів державної влади була негайною: 24 лютого минулого року на всій території України було введено воєнний стан та оголошена повна мобілізація. Вперше в історії незалежної України розпорядженням Адміністрації Державної прикордонної служби України було введено обмеження одного з основних конституційних прав людини – права усіх чоловіків у віці від 18 до 60 років вільно залишати територію країни [29].

Водночас абсолютна заборона на виїзд чоловіків з України не могла тривати довго. Економічні, політичні, гуманітарні та соціальні проблеми, з якими зіткнулася Україна, що випливають з наслідків військових дій і загроз національній безпеці, вимагали негайного реагування та взаємодії з іноземними партнерами, в тому числі за межами території України. Крім того, протягом багатьох років інтеграцію України в міжнародне середовище, транскордонне співробітництво, комунікацію на різних рівнях і процеси, що розвиваються в різних сферах суспільства неможливо було зупинити одночасно, не завдавши серйозного збитку державі. Всі ці процеси вимагали можливості виїзду за

кордон іншої категорії чоловіків у віці від 18 до 60 років, тому вони звернулися до державної влади з проханням ввести винятки із загальної заборони. Водночас Національне агентство як орган, який уповноважений реалізовувати державну політику із запобігання корупції, стверджує, що обмеження основних (природних) прав людини не скасовує необхідності реалізації таких прав, тому необхідно надати суспільству право на захист від корупції, яке реалізується незаконними способами. [29].

У зв'язку зі значним суспільним резонансом, викликаним цією темою, великою кількістю публікацій у відкритому доступі в соціальних мережах інформації про незаконні схеми, які систематично використовувалися для виїзду за межі України з метою «обходу» відповідної заборони і переросли в «тіньовий бізнес», а також беручи до уваги постійні ініціативи державних органів щодо розширення підстав, які дозволяють чоловікам виїжджати за кордон, та результати їхньої антикорупційної експертизи, Національне агентство провело аналіз корупційних та інших ризиків, які виникли в результаті введенням заборони та існують у процесах перетину військовозобов'язаними чоловіками українського кордону.

Серед джерел корупційних ризиків варто звернути увагу на такі як:

- недоліки нормативно-правового регулювання, що дозволяють військовозобов'язаним громадянам залишати межі країни у статусі водіїв навіть без посвідчення на право керування транспортним засобом;
- погана якість правового регулювання певних процедур виїзду чоловіків за кордон, яка, з одного боку, зводить певні процедури до суто формальних – як у випадку з дозволом водієві покинути Україну, а з іншого боку – надає суб'єктам влади достатню можливість тлумачити законодавства на свій розсуд;
- існує значна свобода в контексті прийняття рішень самостійно у посадових осіб, які ухвалюють рішення або беруть участь у перетині державного кордону військовозобов'язаними чоловіками, – це, зокрема, дозволяє реалізовувати корупційні схеми за участі обласних військових

адміністрацій, що ухвалюють рішення про надання дозволів на виїзд водіїв гуманітарних вантажів або вантажів для потреб Збройних Сил України за кордон;

- непрозора системи прийняття рішень щодо реалізації прав людини і громадянина простежуються в рішеннях чиновників Держприкордонслужби та роз'ясненнях, які випускає Адміністрація Держприкордонслужби;
- брак якісного контролю за дотриманням умов виїзду за кордон військовозобов'язаними громадянами, зокрема з боку посадових осіб Держприкордонслужби, та відсутність обміну інформацією між державними органами.

Було зафіксовано близько 245 спроб підкупу прикордонників, під час яких прикордонники відмовилися від хабарів на загальну суму більш як 3,8 млн гривень [49].

На стратегічному рівні обмеження права військовозобов'язаних чоловіків на виїзд за межі території України та реалізація винятків із цього правила призводять до наступних негативних наслідків, як:

- порушення основоположних прав людини;
- правова нерівність, за якої законодавство застосовується не однаково;
- порушення принципу правової визначеності в законодавстві;
- суттєве поширення інструментів «ручного регулювання» та корупції у правових відносинах, що пов'язані з виїздом за межі території України;
- відзначається зростання числа адміністративних і кримінальних правопорушень, пов'язаних зі спробами перетину кордону, ухиленням від мобілізації, виконання військових обов'язків військовозобов'язаними чоловіками;
- спотворення мети, з якою запроваджувалося обмеження права [29].

Для мінімізації корупційних ризиків національне агентство рекомендує:

- Здійснити оцінку потреби у продовженні дії заборони на виїзд за кордон чоловікам, у разі прийняття рішення про необхідність такої заборони –

привести правове регулювання обмеження права чоловіків у віці від 18 до 60 років на виїзд за межі України у відповідність до вимог Конституції України: внести зміни до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» з їхнім наступним затвердженням Верховною Радою України. Нормативно систематизувати та регламентувати усі процедури дозвільного характеру для виїзду за кордон у Правилах № 57 [60].

- Забезпечити зміни в організації діяльності Держприкордонслужби та привести роз'яснення щодо виїзду за кордон на період воєнного стану, видані Держприкордонслужбою, у відповідність до законодавства.
- Вдосконалити механізми внутрішнього контролю у діяльності Мінінфраструктури, обласних, Київської міської військових адміністрацій.
- Покращити комунікацію Укртрансбезпеки з питань функціонування системи «Шлях».
- Оцінити можливість цифровізації процедур оформлення документів для виїзду за кордон територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, зокрема через державний Портал «Дія».
- Забезпечити збільшення кількості годин прийому громадян в територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки.
- Впровадити раніше розроблені Національним агентством рекомендації щодо мінімізації корупційних ризиків у діяльності МСЕК та ВЛК [29].

Починаючи з 2016 року, громадськість вже знайома з електронними закупівлями і відкритими даними та розглядає їх як звичний інструмент прозорості й максимального залучення бізнесу в процедури бюджетного фінансування. Так було не завжди. До появи електронних закупівель вони проводилися в паперовій формі, але зазвичай асоціювалися з корупцією [28]. Так, раніше оголошення про тендери розміщували лише в паперовому виданні «Вісник державних закупівель». А в 2008 році з'явився попередник Prozorro – вебпортал tender.me.gov.ua, на якому публікували інформацію про закупівлі,

однак брати в них участь онлайн було неможливо. Більше того, за деякий функціонал вебпорталу необхідно було окремо платити.

Компанії, які знайшли оголошення про тендер і захотіли поборотися за контракт, повинні були передати замовнику прошитий, пронумерований та скріплений печаткою пакет необхідних документів. При реєстрації пакета в тендерному комітеті бізнес міг зіткнутися з несподіваними перешкодами. Багато інформації не публікувалося, відповідно – можливостей непомітно обійти правила на закупівлях було набагато більше. Часто замовники на тендерах сприяли перемозі своїх близьких компаньйонів.

Бізнес усвідомлював, що на аукціонах вірогідніше зіштовхнеться з корупцією та дискримінацією, тому неохоче подавав свої пропозиції. Загалом у суспільстві існувало упередження про нечесні державні торги. Таким чином робота із закупівлями зазвичай супроводжувалась недовірою і репутаційними проблемами. Дані про закупівлі були обмеженими не лише для громадян та бізнесу – раніше їх було набагато менше і в самої держави.

Однак, беручи до уваги запити компаній і суспільства, громадські активісти спільно з компаніями, волонтерами та представниками уряду створили систему електронних закупівель і здійснили фундаментальні реформи у сфері державних закупівель в цілому. Це дозволило громадянам самостійно аналізувати документи, подані на тендер, і те, як бізнес торгував у ході аукціону, ознайомитися з остаточним договором, усіма умовами та додатками. Системи електронних закупівель зменшують можливості здійснювати зловживання та сприяють у виявленні зловживань правоохоронними, регуляторними та судовими органами.

Згідно з даними дослідження Київської школи економіки (КМІС), тендерні процедури забезпечили економію коштів на понад 5 %, а Prozorro Market – більш як на 10 %. Для кожного ринку окремо рівень фактичної економії варіювався від 1 до 20 % і більше від ціни покупки, здійсненої поза системою Prozorro [15].

За період з 2016 по 2020 роки платформа електронних закупівель дозволила українському населенню заощадити майже шість мільярдів доларів державних коштів. Загальна вартість виявлених так званих «проблемних» тендерів становила близько одного мільярда доларів. Ці результати стали своєрідною перемогою у боротьбі за прозорі, відкриті та ефективні державні закупівлі в Україні.

У перші місяці повномасштабного вторгнення російських військ в Україну публічні закупівлі було дозволено проводити без платформ електронних закупівель для швидкого закриття нагальних потреб. Загалом у 2022 році було впроваджено кардинальні зміни у законодавстві, що регулюють закупівлі.

Так, зокрема, замовникам у випадку здійснення закупівлі без використання електронної системи у звіті про її проведення дозволяється не висвітлювати інформацію про власне місцезнаходження та місцезнаходження постачальників, місце доставки товарів, виконання робіт або надання послуг, якщо розповсюдження такої інформації провокує ризики для безпеки замовника та постачальників. Водночас це питання є не регламентовано, оскільки невідомо які саме ризики для безпеки замовника та постачальників виникнуть у разі виконання вимог щодо публікації такої інформації.

Була також ідея повернути закупівлі в електронну систему з особливостями або ж забезпечити проведення їх за спрощеною процедурою з використання електронних каталогів. Однак при цьому звітувати замовники повинні виключно після припинення або скасування воєнного стану [76].

Деякі положення постанови Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії воєнного стану в нашій країні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» ігноруються «окремі принципи здійснення процедур закупівель – такі як: добросовісна конкуренція серед учасників та максимальна економія, ефективність і пропорційність».

Експерти Національного агентства з питань запобігання корупції продовжують моніторинг законодавства задля недопущення появи корупційних ризиків та прогалин в законодавстві. НАЗК надає розробникам рекомендації щодо виявлення корупційних ризиків у проєктах нормативно-правових актів, а також щодо усунення та мінімізації факторів, що продукують корупційні ризики.

В той же час у минулому році розробники не завжди враховували висновки антикорупційної експертизи НАЗК у цій сфері. За результатами розгляду проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» виявлено значну кількість корупціогенних факторів, які активізують потребу в його доопрацюванні [57].

Одним з таких факторів є дозвіл на додаткову закупівлю аналогічних робіт або послуг, в тому числі дорогих, у того ж учасника протягом 3 років після укладення основного договору купівлі-продажу, що суперечить пропонованому проєкту постанови терміну дії і збільшує ризик корупції. Крім того, з'являються нові ініціативи, які можуть значно послабити контроль за використанням коштів в ході державних закупівель і погіршити ситуацію з корупцією. Ініціативи з великими прогалинами знаходяться в стадії розробки. Для деяких недобросовісних чиновників це можливість скористатися ситуаціями, пов'язаними з воєнним станом [16].

В даний час ініційовано виведення процедур закупівель для проєктів реставрації з Prozoogo, що унеможливить доступ громадськості до відповідної інформації. Оскільки система електронних закупівель дозволяє суспільству контролювати, як і куди витрачаються кошти, здійснення таких закупівель без публікації в електронній системі, не застосовуючи систему електронних закупівель щодо товарів або послуг, які не підлягають терміновій класифікації, є не виправданим кроком з точки зору боротьби з корупцією.

Окрім цього, Світовий банк, який вкладає кошти в окремі проекти критичної відбудови України, рекомендував використовувати Prozorro для всіх закупівель на потреби відбудови. З початком реалізації Плану відновлення України кількість таких проектів значно зростає, і Prozorro повинно стати чи не єдиною системою для проведення всіх закупівель у межах майбутньої відбудови [28].

Система електронних закупівель України довела, що відповідає найвищим міжнародним стандартам закупівель, а безперервна робота в умовах великомасштабної агресії і здатність гнучко реагувати на потреби держави показують, що Prozorro повинна стати єдиною системою для всіх закупівель проектів відбудови, як за бюджетні кошти, так і за кошти від міжнародних партнерів та інвесторів.

Враховуючи вищевикладене, війна Російської Федерації проти України перервала процес впровадження деяких реформ. У відповідь на загрозу воєнний стан зменшив прозорість закупівель, щоб уникнути розкриття інформації про національну безпеку, та послабив обмеження підзвітності для полегшення закупівель. Проте, суспільство України чітко продемонструвало свою готовність, навіть під час триваючої війни, здійснювати реформи задля інтеграції до європейської та євроатлантичної спільнот.

Сьогодні об'єктивно неможливо усунути всі корупційні ризики і повернутися до положень законодавства про закупівлі, яким воно було до початку повномасштабного вторгнення росії в Україну.

В той же час громадськість та уповноважені інституції мають розробити гнучкі механізми забезпечення прозорості закупівель, а також попередження корупції. У тих випадках, в яких це дійсно питання безпеки та невідкладності, необхідно застосовувати спрощені механізми, а у сферах, де це можливо та залежно від категорії товарів / послуг і суми закупівель та інших параметрів, – мають застосовуватись повноцінні конкурентні процедури та посилений контроль за використанням бюджетних коштів. Окрім цього, після закінчення режиму воєнного стану важливим кроком є повне та швидке повернення до

довоєнних процедур закупівель з орієнтацією на мінімізації корупційних ризиків під час відбудови нашої країни [67].

Враховуючи вищезазначене, експерти НАЗК провели комплексний аналіз відповідного законодавства та процедур публічних закупівель в умовах воєнного стану, виявили найбільш поширені корупційні ризики, а також сформулювали рекомендації для їх усунення / мінімізації.

Головними завданнями органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) є забезпечення реалізації конституційних прав людини і громадянина, створення умов для забезпечення життєво важливих потреб та законних інтересів населення, а також розвиток місцевої демократії. Для реалізації пріоритетних завдань ОМС володіють правом розпоряджатись комунальною власністю від імені громади, мають низку повноважень в галузях бюджету, фінансів, ЖКГ, транспорту, будівництва, земельних відносин, освіти, що визначено в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також можуть мати окремі повноваження органів виконавчої влади.

Новий поштовх до формування більш ефективного інституту місцевого самоврядування дала реформа децентралізації, яка розпочалася в Україні у 2014 році шляхом прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, законів України «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [63] та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації [47].

Територіальне об'єднання, яке відбувалося поступово, йшло паралельно з передачею додаткових повноважень та фінансових ресурсів на місцевий рівень, що своєю чергою зумовило створення нових комунальних підприємств.

Кожна громада в Україні відповідно до законодавства може створювати для задоволення інтересів та потреб населення комунальні підприємства, які переважно є комерційними і мають приносити прибуток до місцевого бюджету. Тільки за період 2020 року місцеві ради створили 1,4 тис. комунальних підприємств і зараз їх понад 14 тисяч. Проте така кількість не спричиняє

позитивний ефект для розвитку територіальних громад, а навпаки зумовлює втрати коштів місцевих бюджетів через неефективність управління підприємствами комунальної власності, які у непоодиноких випадках спотворюють конкуренцію. Так, функціонування комунальних підприємств є однією з найбільш корупційно вразливих сфер діяльності ОМС. При здійсненні управління підприємствами виникають численні корупційні ризики, зокрема випадки політичного втручання в діяльність КП, призначення на посади керівників підконтрольних місцевій владі осіб, неефективне управління активами та, як наслідок, збитковість підприємств, розкрадання коштів при здійсненні публічних закупівель. У багатьох громадах немає чіткої політики власності підприємств, а також неналежно забезпечене публічне інформування та оприлюднення звітності про роботу комунальних підприємств.

Перераховані факти свідчать про те, що немає належних запобіжників, встановлених нормативно-правовими та локальними актами, що спричиняють систематичну корупцію та призводять до зростання статистики правоохоронних органів щодо кримінальних справ, пов'язаних з корупцією на комунальних підприємствах [24].

Разом з цим, війна російської федерації проти України, розпочата в лютому 2022 року, вплинула, серед іншого, на демократичне врядування в Україні на всіх рівнях, включаючи і позитивну динаміку органів місцевого самоврядування в рамках децентралізації та діяльності їхніх підвідомчих підприємств та установ. Для належного та ефективного прийняття рішень у викликах воєнного часу Верховна Рада прийняла Закон України від 12.05.2022 № 2259-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану», яким уточнено окремі питання здійснення місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Зміни, як наслідок, можуть стати стимуляторами додаткових корупційних практик у сферах, які і в довоєнний час належали до високого рівня корупційних ризиків [53].

Зокрема, на період дії воєнного стану наділяє очільників ОМС правом одноосібно призначати осіб на посади керівників комунальних підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління відповідного органу місцевого самоврядування, без проведення конкурсного відбору. Стосовно такої особи у період воєнного стану не проводиться спеціальна перевірка, передбачена Законом України «Про запобігання корупції», та перевірка, передбачена Законом України «Про очищення влади» [50].

Крім того, згідно зі змінами у період дії воєнного стану усі проекти актів ОМС, а також їхніх посадових осіб не потребують оприлюднення. Не застосовуються і норми Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», тобто у цей період ОМС не ведуть моніторинг місцевих ресурсів, які можуть визначатися як державна допомога комунальним суб'єктам господарювання [53].

Разом з тим, для ефективного подолання наслідків війни та пришвидшення післявоєнного відновлення процес реформ має супроводжуватися невідкладними заходами, спрямованими, зокрема, і на зменшення корупції на комунальних підприємствах шляхом встановлення дієвих запобіжників.

Чинне законодавство, яке регулює процедуру створення, управління та ведення господарської діяльності комунальними підприємствами, не передбачає обов'язкового проведення конкурсів на зайняття керівних посад. Винятком є лише деякі типи комунальних підприємств, на кшталт закладів охорони здоров'я та освіти. Для них діють спеціальні законодавчі норми, згідно з якими Уряд встановлює порядок проведення конкурсів на зайняття посади керівника комунального закладу, порядок укладання контракту з ним, а також затверджує типову форму такого контракту. В інших випадках, що охоплюють понад 10 тис. комунальних підприємств по всій країні, процедура призначення та звільнення керівників відбувається відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Згідно із законодавством сільський, селищний або міський голова має повноваження одноосібно приймати рішення

про призначення та звільнення керівників комунальних підприємств, установ та організацій [58].

Законодавче регулювання призначення керівників комунальних підприємств обмежене однією статтею закону (крім галузей освіти, охорони здоров'я, культури), немає правового регулювання проведення кадрових конкурсів на призначення таких керівників, не визначені критерії та вимоги, які враховує очільник ОМС при призначенні відповідної особи керівником комунального підприємства.

Це призводить до того, що здебільшого комунальні підприємства очолюють особи, наближені до очільника органу місцевого самоврядування, депутатського корпусу або виконавчого органу місцевої ради. Підконтрольний керівник КП має можливість реалізувати корупційні зловживання на користь осіб, які сприяли його призначенню. З урахуванням того, що депутати органів місцевого самоврядування приймають рішення щодо виділення коштів місцевого бюджету на функціонування КП, збільшується корупційний ризик виведення коштів місцевого бюджету через підконтрольні комунальні підприємства.

Отже, корупційні дії, що спрямовані на обхід обмежень щодо перетину кордону окремими військовозобов'язаними громадянами під час воєнного стану та відсутність прозорих публічних закупівель залишаються однією з найбільших проблем на сучасному етапі.

2.2. Антикорупційна діяльність державних органів на сучасному етапі в Україні.

Поняття державної антикорупційної політики тісно пов'язана з розвитком у суспільстві такого явища, як корупція. Навіть у стародавні часи корупція була настільки поширена, що визначалася повнотою влади чиновників, рівнем правосвідомості, економічним і культурним розвитком суспільства.

З плином часу та появою професійного державного апарату посадовці стали отримувати платню за виконання своїх обов'язків, проте це не стало

фактором, який би нівелював їх бажання отримувати за свою роботу додаткову винагороду. Починаючи з 1980-х років ХХ ст. ефективна державна антикорупційна політика розглядається як основна проблема у багатьох країнах світу. Найбільш обґрунтованим у визначенні поняття «державна антикорупційна політика» видається комплексний підхід, запропонований Д. Г. Забродою у своїй статті, де під державною антикорупційною політикою розуміється сукупність правових, економічних, педагогічних, виховно-методичних, організаційних та інших заходів, передбачених законодавчими і підзаконними нормативно-правовими актами, що формуються і реалізуються органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськістю для виявлення фактів корупції, припинення, усунення детермінант, які виступають його посередниками, відновлюють порушені права і законні інтереси фізичних, юридичних осіб та держав [4, с. 103]. Всі сфери життя є взаємопов'язаними і, якщо виникають проблеми в одній, то це обов'язково тягне за собою негативні зміни в інших.

Починаючи з 1990-х років, коли відбувся розпад СРСР, наша країна почала переходити від адміністративно-командних до ринкових методів управління економікою, що потягло за собою зменшення кількості робочих місць, вивільнення працівників і зростання злочинності [48]. Водночас розвиток держави був загальмований на довгі роки і станом на сьогодні, у зв'язку з низьким рівнем життя, все більше кваліфікованих спеціалістів шукають кращої долі за кордоном. Відсутність роботи з належним рівнем оплати, зниження рівня правосвідомості населення, бажання отримувати все і відразу, а також плеяда чиновників, що сформувалася в умовах перманентної фінансової кризи, за якої будь-які шляхи заробітку задля того, щоб утримувати сім'ю, є виправданими, все це призвело до зростання рівня корупції, що зараз поглинула майже всі сфери життя. Починаючи з 1991 р., корупція ставала все більш поширеною на теренах України, а тому виникала потреба у рішучій протидії її проявам. Разом із цим виникала потреба у здійсненні дослідження сучасних проблем державної антикорупційної політики з виділенням етапів її

становлення в Україні для того, щоб розуміти походження відповідної складної ситуації, що склалася сьогодні [48]:

1) 1991-1995 рр. – поняття антикорупційної політики ще не визначено в самостійному нормативно-правовому акті, систему протидії корупції не побудовано, а термін «корупція» вживався як вторинний порівняно з іншими поняттями (зловживання владою, перевищення повноважень, хабарництво тощо);

2) 1995-2009 рр. – на цьому етапі відбувається формування нормативно-правового змісту державної антикорупційної політики, прийняття Закону України «Про боротьбу з корупцією» (1995 р.), напрацювання кримінально-правової бази в питаннях протидії корупції, поступове наближення до міжнародних стандартів у сфері протидії корупції;

3) 2009-2013 рр. – цей етап характеризується прийняттям Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції», але його положення містили значну кількість протиріч, що призводило до гальмування антикорупційних процесів;

4) 2014-2015 рр. – для цього періоду є характерним прийняттям антикорупційного пакету законів, такі як: «Про запобігання корупції» [54]; «Про Національне антикорупційне бюро України» [61]; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів», що встановлює механізм виявлення фізичної особи – кінцевого вигодоодержувача юридичних осіб, а також вільного доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно; «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», який визначає комплекс першочергових заходів, спрямованих на зниження рівня корупції в Україні, а також для формування нормативної бази для подальших антикорупційних реформ;

5) 2015-2016 рр. – цей етап характеризується створенням системи органів влади, що покликані запобігати корупції; розвитком антикорупційної політики

України в контексті реалізації положень Угоди про асоціацію України та ЄС; виконанням положень Стратегії сталого розвитку «Україна–2020»;

б) з 2-го півріччя 2016 р. до сьогодні – відбувається розвиток системи органів державної влади в боротьбі з корупцією, створення Вищого антикорупційного суду, а також запровадження на підприємствах, в установах та організаціях спеціальної посади з боротьби з корупцією. Наразі діє Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», хоча наявний проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки», який був схвалений Урядом ще в квітні цього року, але й досі не прийнятий Верховної ради України. Проектом Закону приводяться у відповідність до сучасної ситуації в державі основні напрямки державної антикорупційної політики і, загалом, встановлено продовження діяльності тих напрямків, які визначалися у попередній Стратегії. Слід зазначити, що правова база протидії корупції в Україні настільки обширна, що було створено безліч антикорупційних організацій для реалізації Стратегії та заходів щодо підвищення прозорості діяльності державних установ, але відсутність невідворотності покарання за вчинені злочини в поєднанні з крайньою бюрократизацією системи державного управління не дозволяє цього зробити. адміністративна система, невідповідність матеріального забезпечення державних службовців реаліям життя (зарплати практично недостатньо високі). Вони створюють всі умови для розвитку та існування корупції в нашій державі. В. М. Соловійов у своєму науковому напрацюванні «Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України», наголошує на тому, що, з огляду на міжнародну і вітчизняну практику, антикорупційна стратегія, що базується на застосуванні з боку державного апарату репресивних заходів, є недостатньо ефективною, оскільки основні зусилля суб'єктів антикорупційної діяльності спрямовані на усунення корумпованих посадових осіб, тобто наслідків вже скоєних злочинів. Тобто держава прагне усунувати наслідки, а не причини, створюючи різні антикорупційні інституції та впроваджуючи систему моніторингу та покарання

за корупційні злочини. Логічно видається концентрація не виключно на заходах державного примусу, а вжиття системних, комплексних заходів, зокрема організаційних, правових, економічних, морально-етичних, освітньовиховних. Іншими словами, акцент антикорупційної діяльності має бути зміщено від каральних заходів до заходів щодо усунення причин та умов, які спричиняють і зумовлюють корупцію, тобто до антикорупційної профілактики.

Погоджуємося з науковцем Ю. Лавренюком, що одними з основних аспектів запобігання корупції в Україні мають стати зменшення кількості дозвільних документів, податків і зборів, що ускладнюють підприємницьку діяльність, сприяють збільшенню вартості та зниженню якості товарів, робіт і послуг завдяки закладенню в їх ціну «корупційного податку». Також слід удосконалити механізм ротації персоналу, якість перевірки відповідності професійним і моральним якостям, процедуру проведення конкурсів на заміщення вакантних посад та атестації [5]. Крім того, потрібно перезапустити правоохоронну систему, яка після проведених реформ не здатна нормально функціонувати. На нашу думку, створені антикорупційні органи не здатні ефективно виконувати покладені на них завдання (з огляду на результати їх діяльності у 2016-2018 рр.), і створення Вищого антикорупційного суду не дасть позитивних результатів. У жодній державі світу немає такої великої кількості спеціальних антикорупційних органів, антикорупційні суди мають лише кілька держав. Зазвичай у міністерствах та відомствах є підрозділи, які здійснюють моніторинг ситуації та направляють інформацію до правоохоронних органів (не спеціально створеним, а загальним), які застосовують засоби державного примусу до порушників. Необов'язково витратити значні кошти на боротьбу з наслідками корупції, потрібно в першу чергу боротися з її причинами та умовами. Якщо погоджуватись із тезами про те, що хабар стимулює чиновників краще виконувати свої обов'язки, то чому отримання хабарів не перетворити на легальний механізм стимулювання. Якщо деякі види винагороди вважаються допустимими в окремих сферах державної

служби, то їх можна було б узаконити й оприлюднити. Офіційним тестом на допустимість такого роду грошових винагород буде прийнятність для громадськості самих пропозицій про легалізацію такого роду дій, що здійснюються відкрито. Це міг би бути механізм, що стимулює роботу працівників і паралельне оцінювання їх ефективності на основі отриманих результатів роботи дозволить підвищити якість праці й знизити рівень корупції. На наш погляд, це занадто радикальне рішення, оскільки на практиці пропонується керуватися тезою «якщо неможливо подолати корупцію, її потрібно очолити». Цю позицію можна модернізувати, відмовившись від неї в частині заохочення громадянами публічних службовців до одержання хабарів та натомість привести матеріальне забезпечення державних службовців у відповідність до існуючої ситуації в державі, підвищивши заробітну плату, впорядкувавши існуючу систему стимулювання та побудувавши систему соціальних гарантій, які дійсно працюють. Узагальнюючи, слід зазначити, що тільки систематична й рішуча антикорупційна політика може змінити ситуацію у сфері боротьби з корупцією. Корупції можна ефективно протидіяти в усіх секторах та на всіх рівнях державного управління лише за наявності дієвого антикорупційного законодавства, його ефективного застосування відповідними державними органами, керівниками держави та підтримки антикорупційних заходів держави громадянським суспільством. Поряд із цим повинні впроваджуватися зміни в соціально-економічній сфері, як, наприклад, спрощення процесів ведення підприємницької діяльності, створення належних умов роботи державним службовцям, підвищення престижу освіти (зокрема, через підвищення стипендій, що дозволять студентам тільки навчатися, не працюючи), а також важливими є наявність у працівників правоохоронних органів юридичної освіти і тези «дотримання принципів верховенства права, законності», «невідворотність відповідальності за правопорушення», «головне завдання – розібратись у ситуації та знайти справжнього злочинця», «статистика – не головне, головне – реальна боротьба зі злочинністю» стануть головними принципами їх функціонування.

Корупція – це «соціальний, правовий, політичний, економічний, етико-моральний феномен латентного характеру, який знаходить прояв у навмисних діях посадової (службової) особи, пов'язаних зі створенням протиправного зв'язку однієї або кількох осіб, уповноважених на виконання функцій держави, або місцевого самоврядування чи прирівнених до них осіб, осіб громадських, комерційних та інших організацій з окремими особами чи групою осіб шляхом використання свого службового становища, з особистою корисливою метою одержання для себе чи в інтересах третіх осіб, неправомірної вигоди у вигляді як майнового, так і немайнового характеру, та переваг, а також підкуп зазначених осіб шляхом протиправного надання їм фізичними та юридичними особами вказаних благ і переваг, що підриває авторитет та престиж органів державної влади і держави в цілому і за які передбачені всі види юридичної відповідальності» [40]. Зараз Україна фактично вибудовує єдину систему нормативно-правового забезпечення боротьби з корупцією, починаючи від законодавчих актів і закінчуючи нормативними актами державних установ. Що стосується питання нормативного забезпечення на державному та регіональному рівнях антикорупційних заходів, то можна однозначно зробити висновок про те, що прийняті основні або підзаконні нормативні акти, які комплексно регулюють попередження ознак корупції в діяльності державних установ і боротьбу з ними. При науковому підході необхідно використовувати класифікацію ознак розпаду і виявлення форм його проявів в різних сферах життя. Водночас світова практика демонструє необхідність розрізняти принципові відмінності між корупцією й цивілізованим лобіюванням, які легалізовані в багатьох західних країнах та спрямовані на переконання чиновників приймати ті чи інші державні управлінські рішення. Важливо вказати на ще один напрям формування НАП – забезпечення ефективної нормотворчості у сфері діяльності органів влади. Адже регламентація і правове регулювання адміністративної діяльності – це політико-правовий засіб контролю за поведінкою людей в організованому суспільстві. Нормативне закріплення управлінської діяльності виступає мірою поведінки людини;

забезпечує соціально-політичну, психологічну та організаційну спрямованість управлінських актів; встановлює нормативні політичні рамки управління; визначає права і обов'язки (можливості) державних органів, їх структурних підрозділів і посадових осіб; встановлює правильне співвідношення між повноваженнями і сферу відповідальності управлінського апарату; коригує найбільш раціональні варіанти управлінської діяльності; підтримує належну організацію і дисципліну учасників управлінського процесу. Водночас, нормативне закріплення реформувало адміністративну систему в рамках реалізації адміністративних ініціатив в Україні, щоб створити умови для побудови демократично-соціальної системи та верховенства права, адже норми права безпосередньо встановлюють адміністративні відносини державної влади з громадянами та іншими суб'єктами, які не мають владних повноважень; встановлюють організаційно-правові засади функціонування всієї адміністративної системи, адміністративних органів та розподіл їх повноважень між структурними підрозділами. Базовим інструментом реалізації національної антикорупційної політики (НАП) виступає «досконале нормативно-правове забезпечення, що сприяє формуванню нового правового поля як комплексу норм і стандартів суспільного розвитку як сфери запровадження НАП, а також детермінує аксіологічну спрямованість еволюції інститутів і форм публічного управління, що виходить із традицій і практики вирішення проблем формування анти-корупційної політики в інших країнах, зокрема країнах – членах ЄС» [1]. Відповідна закордонна практика визначається за двома напрямками: перший – впровадження європейських цінностей (права людини, верховенство права, демократія) в управлінську діяльність; другий – виконання нормативно-правових актів міжнародних організацій та міждержавних об'єднань (які містять норми-стандарти, норми-правила та норми-регламенти); третій – врахування практики та рекомендацій міжнародних громадських організацій, що займаються питаннями антикорупційної політики. У сучасних умовах вплив зовнішніх факторів на формування НАП, запровадження європейських стандартів публічного

правління, закріплення феномену добросовісного управління виступає основою переходу до соціальної організації суспільства на основі партисипативності та респонсивності, конституювання нового типу суспільних відносин. Водночас ми вважаємо, що в процесі формування та реалізації національної антикорупційної політики варто приділяти особливу увагу принципу прозорості. Суспільна прозорість є сучасною особливістю діяльності всіх гілок влади та визначає рівень цивілізованості й демократичності відносин між владою та громадянським суспільством, що відповідає ідеї побудови правової держави, декларованої в Конституції України. Такі європейські принципи сприяють захисту прав окремих осіб, оскільки, з одного боку, вони забезпечують інтереси держави та знижують рівень корупції та зловживань в системі влади, а з іншого боку вони вимагають широкий спектр інформації про діяльність органів влади, конкретні державні рішення та підстави для їх прийняття [79].

Головне завдання НАБУ дещо звужує коло корупційних деліктів, говорячи про протидію суто кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці. Компетенцією Національного антикорупційного бюро України є широкий спектр повноважень щодо запобігання, припинення та розслідування кримінальних корупційних правопорушень, зокрема:

- здійснення оперативно-розшукових заходів щодо попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, що впливають з його компетенції згідно із законодавством, а також здійснення оперативно-розшукових заходів, що необхідні іншим правоохоронним органам;
- проводити досудове розслідування кримінальних правопорушень, що підпадають під його юрисдикцію згідно із законодавством, а також інших кримінальних правопорушень у випадках, визначених законом;

- вжиття заходів щодо розшуку та накладення арешту на грошові активи та інше майно, що підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за кримінальні злочини, що перебувають у віданні НАБУ, а також здійснення заходів щодо зберігання заарештованих грошових коштів та іншого майна;
- здатність виконувати свої обов'язки за допомогою взаємодії з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими інституціями;
- проводити інформаційно-аналітичну роботу з виявлення та усунення причин та умов, як сприяють вчиненню кримінальних правопорушень та підпадають під юрисдикцію НАБУ;
- для забезпечення особистої безпеки співробітників НАБУ та інших визначених законом осіб від незаконних нападів, що беруть участь у кримінальних провадженнях та в розслідуванні злочинної діяльності;
- забезпечити конфіденційність та добровільну співпрацю з тими, хто повідомляє про корупційні злочини.

На думку законодавця, реалізація цих повноважень повинна сприяти розумінню суті корупції, її причин і наслідків. Крім того, участь інститутів громадянського суспільства, приватного сектора та засобів масової інформації у підвищенні обізнаності громадськості надасть суттєву допомогу державним службовцям в контексті їх боротьби з корупцією. Водночас дуже важливо, щоб антикорупційні органи ще більше зміцнювали свою співпрацю з міжнародними організаціями та відповідними іноземними інституціями відповідно до законодавства України та міжнародних договорів [45].

2.3. Роль та участь приватного сектора в антикорупційних процесах у контексті російсько-української війни.

Наразі багато практикуючих експертів (В. Рашкован, А. Бойцун, Д. Боярчук та інші) стверджують, що приватному бізнесу належитиме провідна роль у відновленні України після війни. Наприклад, 9 листопада 2022 року

Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна провів дискусію на тему «Роль державних підприємств у повоєнному відновленні», причому на сучасному етапі інтенсивність утворення нових приватних компаній повинна збільшитися в рази, а нині діючі – продовжувати нарощувати свої функціональні потужності з метою замінити зруйновані внаслідок бойових дій державні підприємства [68]. За словами співвласник компанії «Нова пошта» В. Климова, бізнес повинен взяти на себе лідерську роль у відповідних процесах, адже настануть часи, де вирішення питання забезпечення благоустрою та загального економічного розвитку залежатимуть від індивідуальних зусиль кожного з нас, де провідна роль належатиме приватним підприємствам та громадянському суспільству [46].

Натомість сьогодні спостерігається протилежна картина, яка не сприяє розвитку малого й середнього бізнесу – кількість перевірок та впровадження регуляторних механізмів включно з податками поступово зростають, що насправді є поганим рішенням, яке не спрямоване на покращення конкурентоспроможності. В. Климов переконаний, що державі слід зменшити свою роль і створити умови для розвитку підприємцям, які, у свою чергу, матимуть більше свободи та зможуть активніше між собою конкурувати, що стане потужним і здоровим регулятором для бізнесу [46].

Однак лише однієї конкуренції недостатньо для того, щоб ефективність підприємств виросла, а рівень корупції як всередині приватного сектору, так і державного скоротився. У зв'язку із загостренням військових дій на території нашої держави антикорупційні можливості громадянського суспільства відчутно скоротилися, зокрема через недостатнє висвітлення фактів корупції у медіа, закриття реєстрів з корупційними правопорушеннями. Оскільки, як зазначалося вище, приватному сектору належатиме помітна участь у повоєнному відновленні країни, на сучасному етапі визначальну роль відіграватимуть антикорупційні процеси всередині організації. Ведення бізнесу завжди пов'язане з численними ризиками, які однозначно загострюються під час воєнного стану. Для їх послаблення, слід налагодити ефективну систему

роботи комплаєнс-офіцерів, що виконують функції так званих «наглядачів» за діяльністю компанії, адже саме вони є помічниками боротьби з корупцією на місцях. Саме вони проводять просвітницьку роботу з керівництвом та працівниками й забезпечують необхідний рівень довіри всередині організації. Нині через економічні наслідки війни для бізнесу комплаєнс-офіцери часто потрапляють під скорочення, однак, на нашу думку, такий підхід не є доцільним, оскільки загрожує стратегічним перспективам розвитку та якісній взаємодії з органами влади.

Ефективне виконання антикорупційних заходів у секторі безпеки та оборони під час війни обговорили представники органів влади й громадськості під час пресконференції «Як реалізувати антикорупційну політику в секторі оборони під час війни?».

Участь в обговоренні взяли представники Національного агентства з питань запобігання корупції, Міністерства оборони України, громадських організацій «StateWatch» та Незалежної антикорупційної комісії [77].

Учасники наголосили на важливості реалізації Антикорупційної стратегії та Державної антикорупційної програми в секторі оборони, але з урахуванням обмежень воєнного стану, питань безпеки та належного захисту інформації, а також необхідності відтермінування оприлюднення інформації про окремі заходи до перемоги.

Україна попереду має багато роботи для подальшого зниження рівня корупції:

- розвиток антикорупційних органів й інструментів,
- судова реформа,
- реформа правоохоронних органів,
- забезпечення прозорості закупівель [14].

Війна – це «додатковий привід для боротьби з корупцією, а не спеціальний стан для її приховування. Корупція під час війни – це союзник ворога всередині країни» [12].

Напередодні першої річниці повномасштабного вторгнення росії в Україну прокотилася серія гучних корупційних скандалів. На перший план в інформаційному полі воюючої країни вийшли зовсім не новини з фронту, а повідомлення про можливу корупцію у сфері закупівель Міністерством оборони. Українське суспільство вдалося до розрахунку вартості яєць, картоплі та інших продуктів. Наступним етапом стали корупційні викриття, що поширилися на податкову службу, митницю, державні органи влади, територіальні центри комплектування та соціальної підтримки та військово-лікарські комісії. Також стало відомо, що агресія росії не завадила окремим народним депутатам наживати чималі статки та вести стиль життя всупереч рівню їхніх офіційних доходів.

Незважаючи на воєнний стан корупція в нашій державі зовсім нікуди не зникла. Навпаки, війна активізувала появу додаткових можливостей для незаконного збагачення. Агресія росії не завадила окремим особам скерувати свої зусилля не на заходи з оборони України, а на власне збагачення. Обмеження доступу урядовців до відкритих даних і приховування частини їх інформації про закупівлі відкрило нові горизонти для спритних ділків. Під час війни корумповані чиновники побачили особливі корупційні можливості й вирішили ними скористатися.

На тлі сплеску корупції в Україні дехто почав висловлювати думку про те, що боротьба з корупцією не заслуговує на особливу увагу. Їх обґрунтування коротко викладається наступним чином: викриття корупційних обсягів викликає серйозний негатив і розчарування в суспільстві, що знижує довіру до державних інститутів. Крім того, інформація про розкрадання у сфері закупівель, хабарництво на митницях та у військово-лікарських комісіях чинить деморалізуючий вплив на військовослужбовців.

З помякшенням загрози втрати Україною державності та зниження інтенсивності бойових дій всередині суспільства спостерігається зростання інтересу громадськості до проблеми корупції. Майже 60% представників бізнесу та понад 57% громадян у 2023 р. назвали корупцію другою за

масштабом проблемою після збройної агресії росії у 2021 році – 55% і 49% відповідно) [43].

Зросла й кількість відповідних звернень до НАБУ. Додаток А демонструє зростання їх кількості у період з I півріччя 2022 р. по I півріччя 2023 р. на 58,8% [20, 21, 22].

Економісти вважають, що через корупцію Україна щороку втрачала від 1,5 до 3% росту ВВП. Однак корупція не тільки завдає економічну шкоду. Вона знижує обороноздатність. Втрати від неефективного управління під час війни важко підрахувати й облікувати [12].

На думку експертів, успішність їх виконання буде залежати від трьох факторів:

- Використання ефективної системи управління процесами на рівні міністерств і відомств;
- Проактивний моніторинг ефективності виконання із залученням громадськості;
- Коригування стратегії реалізації заходів відповідно до рівня чутливості (тобто можливості виконання під час війни з урахуванням вимог інформаційної безпеки) [7].

Є рекомендації, які можуть зменшити рівень корупції в Україні та підвищити її позиції в рейтингу сприйняття корупції наступного року:

- Завершення конкурсів на посади очільників антикорупційних органів. Обрання «професійних, незалежних, доброчесних» керівників Агентства з розшуку та менеджменту активів, Національного антикорупційного бюро України, а також Національного агентства з питань запобігання корупції.
- Втілення реформи Конституційного суду з урахуванням висновків Венеційської комісії.
- Відкриті дані, де це можливо і де це не шкодить інтересам безпеки та оборони. Відновлення подання звітності політичних партій і їхню перевірку Національним агентством з питань запобігання корупції

(НАЗК), відновлення подання електронних декларацій та їхньої перевірки НАЗК і функціоналу тих органів, які обмежили через повномасштабну війну, окрім обґрунтованих винятків.

- Ефективний контроль та моніторинг закупівель і використання електронної системи Prozorro для закупівель з відновлення України після повномасштабного російського вторгнення [83].

Корупційні скандали спалахують у всіх країнах. Але в Україні корумпована вся система. Вона змащує коліщатка між усіма органами, чи в громадському, чи в приватному секторі, у волонтерських рухах і навіть у неурядових організаціях».

На думку експертів, успішність їх виконання буде залежати від трьох факторів:

- використання ефективної системи управління процесами на рівні міністерств і відомств;
- проактивний моніторинг ефективності виконання із залученням громадськості;
- коригування стратегії реалізації заходів відповідно до рівня чутливості (тобто можливості виконання під час війни з урахуванням вимог інформаційної безпеки) [72].

Експерт з питань антикорупційної політики Гліб Канєвський зауважив, що виконання заходів ДАП – це реформування всієї країни та наближення сектору оборони України до стандартів країн-членів НАТО.

Метою сучасної антикорупційної стратегії є мінімізація рівня корупції у найбільш корумпованих сферах та галузях: оборонному секторі, митниці та оподаткуванні, судовій системі та правоохоронних органах у сферах державного регулювання економічного розвитку, будівництва та земельних відносин, охорони здоров'я, соціального захисту населення. населення.

Відповідальність за реалізацію антикорупційного стратегічного напряду України у воєнний час лежить в першу чергу на Національному агентстві з питань запобігання корупції. Воно, в надскладних і

відповідальних умовах, повинне комплексно і своєчасно проводити аналіз результативності антикорупційних заходів, систематично оцінювати стан механізмів публічного адміністрування у боротьбі з корупцією, розробляти національні та регіональні антикорупційні проекти та програми.

Міжнародні інститути надали українській владі три блоки рекомендацій для покращення показників боротьби з корупцією, але вони не були виконані в повній мірі. Відсутність прозорості та підзвітності в управлінні державними активами та державних закупівлях [56].

Удосконалюючи механізми реалізації антикорупційних стратегій та програм, активізуючи судову систему, змінюючи закони України та впроваджуючи заходи щодо реформування адміністративної системи, можна запобігати корупційним злочинам в умовах воєнного часу та в усіх сферах життя країни. Важливим напрямком також є вдосконалення механізмів контролю за діяльністю правоохоронних органів та прокуратури.

Новою Антикорупційною стратегією передбачається застосування механізмів впливу на професійну етику та дисципліну виконання антикорупційних заходів владними структурами, інструментів, які сприяють підвищенню ефективності їх діяльності та зростанню професіоналізму. Водночас, враховуючи досвід попередніх років щодо протидії корупції, необхідно визнати, що множинність антикорупційних планів не лише гальмує реалізацію антикорупційної політики, а й чинить протилежний ефект, що породжує почуття нездатності держави ефективно боротися з цим негативним явищем. Відповідно, необхідна ефективна стратегія антикорупційної політики та єдиний план щодо її реалізації. Тому, у протидії корупції дуже важливою є участь усіх зацікавлених сторін, представників різного сегменту суспільства у розробці та реалізації антикорупційної політики, при цьому створення майданчика Антикорупційної ради при Президенті, могло б бути саме такою ареною. Важливим питанням є координація антикорупційної діяльності. Кожен державний орган, будучи самостійною державною структурою, реалізує свої

власні антикорупційні плани та проекти за технічної та фінансової підтримки партнерів із розвитку. При цьому звіт про результативність таких проектів недоступний для широких верств суспільства, а є надбанням вузького кола осіб. У зв'язку з цим координація всієї антикорупційної діяльності, включаючи створення системи превентивних заходів, повинна координуватися діяльністю правоохоронних і фінансових органів. Буде створено механізм виявлення корупційних злочинів, покликаний забезпечити функціонування органу конституційного нагляду, що гарантує, що судова система повинна забезпечувати невідворотність покарання за корупційні злочини. Для того щоб надавати превентивний вплив на об'єкт корупції, необхідно створити ефективну систему перевірок і реагування на державну корупцію, комерційну корупцію і політичну корупцію [41].

Отже, в контексті створення ефективної взаємодії державних органів з бізнесспільнотою та публічним сектором необхідно розширити практику включення до складу міжвідомчих комісій з питань протидії корупції представників бізнес-спільноти, працівників некомерційних громадських організацій, статутна діяльність яких пов'язана з питаннями протидії корупції. До складу комісії також повинні входити експерти і представники наукового співтовариства, а також акредитовані незалежні експерти з проведення антикорупційної експертизи, включаючи перевірку активів, доходів і витрат державних і муніципальних установ.

Сучасна антикорупційна стратегія України повинна включати активні інструменти комунікації, які забезпечують тісні зв'язки між Урядом, бізнесом і громадянським суспільством для подолання корупції. Необхідно активно проводити інформаційні кампанії з широкою участю засобів масової інформації, інститутів громадянського суспільства, приватного сектора і компетентних експертів в області запобігання корупції та протидії їй. Антикорупційні заходи мають бути спрямовані на підвищення ступеня інформаційної підтримки інститутів громадянського суспільства, бізнес-структур та представників влади.

РОЗДІЛ 3

РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕЛІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ПРИВАТНОГО СЕКТОРА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

3.1. Закордонний досвід формування співпраці між владою та приватним сектором щодо протидії корупції.

На сьогоднішній день, корупція є глобальним явищем і через становить загрозу всьому людству. Процеси боротьби з корупцією в різних країнах протікають по-різному і в різних напрямках, але очевидно, що потрібна міжнародна антикорупційна стратегія, що складається з різних превентивних та репресивних заходів.

Ідея виділення антикорупційних програм, які довели свою ефективність на практиці, відкриває великі перспективи для запозичення позитивного зарубіжного досвіду, особливо в контексті практичної відсутності ефективних антикорупційних механізмів усередині країни та для розробки єдиної міжнародної антикорупційної політики.

Саме тому вивчення зарубіжного досвіду протидії корупції є одним із найважливіших напрямків для отримання інформації про те, як можна створити середовище нетерпимості до корупції та зменшити рівень корупції, державну злочинність. Вивчаючи та беручи до уваги зарубіжну практику, ви зможете уникнути помилок та протиріч в антикорупційній діяльності та обрати правильний підхід до антикорупційних стратегій [17].

Протидія корупції державних службовців, важливість зарубіжного досвіду протидії корупції державних службовців, включаючи різні заходи щодо вирішення проблеми формування правосвідомості, обумовлена тим, що правосвідомість – це особливе правове явище, що розвивається під впливом комплексу різнорідних факторів, в тому числі особливостей історичний розвиток країни, специфіка функціонування державних інститутів, цілеспрямована діяльність з формування антикорупційного світогляду і

свідомості, соціальна ситуація. Процес її формування передбачає вплив на особистість і суспільство в цілому з різних сторін, що впливає на усунення правових, соціальних, економічних, духовно-моральних та інших причин і умов корупції.

Однією зі складових вивчення зарубіжного досвіду запобігання корупції є дослідження сучасного стану та тенденцій корупції у зарубіжних країнах.

Аналізуючи сучасну ситуацію розвитку корупції в світі можна прийти до висновку, що проблема корупції є одним з злободенних питань для більшості країн світу. Сьогодні, оцінюючи рівень корупції в світі, можна говорити про умовну градації всіх країн на дві великі категорії – ті, які успішно справляються з цією проблемою, і ті, для яких корупція є небезпечною проблемою.

Досить низьким рівнем корупції характеризуються країни, що входять в першу двадцятку держав, що характеризуються сформованістю на державному рівні антикорупційної стратегії, – Фінляндія, Данія, Нова Зеландія, Ісландія, Сінгапур, Швеція, Канада, Нідерланди, Люксембург, Норвегія, Австралія, Швейцарія, Японія, Ізраїль і ряд інших країн [18].

Особливості організації антикорупційних заходів у вищевказаних країнах полягають в тому, що корупція сприймається урядами цих країн як серйозна загроза національній безпеці і розглядається як зовнішня і внутрішня проблема. Тому зусилля щодо обмеження корупції в цих країнах носять масовий характер і, як правило, інституціоналізовані.

Безсумнівно, політична нестабільність призводить до зростання корупції. Часті зміни уряду, тісний взаємозв'язок між правлячими лідерами країни і рівень корупції очевидні. Невизначеність щодо майбутнього призводить до процвітання корупції. Наприклад, часті політичні кризи та зміни в уряді та, як наслідок, більшість високопоставлених працівників державного апарату стимулюють корупцію на низовому рівні. Політична нестабільність створює відчуття незахищеності у чиновників, схильних до корупції, не гарантуючи самозбереження в їх власному становищі.

Корупції також сприяє недосконалість механізмів взаємовідносин між державними установами і політичними партіями, таких як нечітке розмежування політичних і адміністративних посад в державних установах і відсутність ефективних механізмів захисту державних посадових осіб від незаконних політичних партій і політичного впливу [2].

Важливим фактором, що стимулює корупцію, є відсутність стійкої традиції демократії в суспільстві, яка проявляється в декількох аспектах:

- Перша – це нерозвиненість політичної культури, в результаті якої більшість громадян не розуміють відповідальності, пов'язаної з правом голосу, і не вірять в можливість впливати на політичний процес. Наявність ресурсів, які практично не потрібні багатьом виборцям, яким заборонено продавати, безпосередньо відбивається на виборчому процесі, де громадяни, як правило, голосують за дешеві подачки або стикаються з очевидною демократією. Це є передумовою для виникнення масштабної електоральної корупції, яка може охопити все доросле населення країни.
- Другий аспект – нерозвиненість партійної системи, що означає відсутність потужної і авторитетної ідеологічної партії, здатної взяти на себе відповідальність за долю країни. У цьому випадку партія часто стає унікальним бізнес-проектом певної групи, спрямованим на завоювання влади в державі.
- Третій аспект полягає в тому, що виборні посадові особи насправді не залежать від виборців, що сприяє формуванню почуття безвідповідальності за дії перших.
- Четвертий аспект – це відсутність механізмів цивілізованого функціонування опозиції і здатність останньої реально впливати на політичні рішення, які спонукають опозиційних політиків обмінюватися політичним і економічним капіталом. Наступними факторами є недоліки державного регулювання фінансування політичних партій, зокрема такі прогалини в законодавстві, обмежені легальні джерела фінансування політичних партій, недостатні для їх фінансування такі недоліки

призводять до порушень в ході виборчого процесу і закладають основу для корупції представницьких органів влади, навіть на етапі виборів.

На розвиток корупції також впливають обмеження соціально-політичних свобод. Такий високий ступінь свободи підвищує ймовірність розкриття корупційних практик і дозволяє встановити так званий соціальний і правовий контроль. Це проявляється в тому, що органи, публічні організації та посадові особи конкретної держави юридично уповноважені здійснювати моніторинг і перевірку відповідності діяльності громадян і юридичних осіб антикорупційним вимогам, які мають право інформувати компетентні органи і громадськість про виявлені відхилення, подавати петиції або рекомендації щодо притягнення винних до відповідальності. Надмірна політична децентралізація також сприяє корупції та передачі повноважень щодо адміністративної діяльності регіональним та місцевим органам влади. Якщо механізми централізованого управління виявляться неефективними, а процедури горизонтальної підзвітності не зможуть протистояти корупції в необхідній мірі, у місцевої еліти з'являться широкі можливості зловживати новими силами [75].

Достатньо об'єктивну інформацію щодо стану корупції у зарубіжних країнах дають дані соціологічних опитувань. Так, сьогодні країни мають серйозні проблеми, пов'язані з корупцією. При цьому гострота проблеми корупції суттєво відрізняється в регіональному розрізі. Так, в Америці 66% країн мають рівень сприйняття корупції нижче 50 балів. Найбільш високу позицію в рейтингу займає Канада з індексом 81 – 10 місце, нижчу – Гаїті (161 місце).

В Азії та Океанії 64% країн мають індекс менше 50 балів. Найменш розвиненою країною з корупцією є Нова Зеландія (91) – 2-е місце, Афганістан (12) – 172-е місце, Північна Корея (8) – 174-е місце.

У Східній Європі та Центральній Азії 95% країн належать до груп з високим рівнем корупції. Корупція є стримуючим фактором для зростання економічного потенціалу в регіоні, і можна вважати, що тісна система

взаємовідносин обмежує вплив заходів по боротьбі з корупцією. В Узбекистані (18 балів, 166-е місце) і Туркменістані (17 балів, 167-е місце) високий рівень корупції в регіоні обмежений.

У Європейському Союзі та Західній Європі понад 20% країн мають високий рівень корупції. Данія лідирує за Індексом сприйняття корупції (92 бали, 1-е місце), в той час як Греція замикає список (43 бали, 69-е місце).

На Близькому Сході та в Північній Африці понад 80% країн мають індекс сприйняття корупції 50 балів і менше. Найменш корумпованою країною є ОАЕ (70 балів, 25-е місце). Замикає цю групу Судан (11 балів, 173-е місце).

В Екваторіальній Африці 90% країн мають індекс сприйняття корупції менше 50 балів. Лідирує в групі Ботсвана (63 очки, 31-е місце), замикає трійку Сомалі (8 очок, 174-е місце) [74].

За наявності великого обсягу даних про корупцію країни, що належать до однієї і тієї ж моделі розвитку корупції, з однаковими економічними умовами і схожими культурними традиціями, мають більш високий рівень корупції.

Прийнято виділяти 4 найбільш яскраві моделі сприйняття корупції, кожна з яких заснована на загальній системі характеристик, характерною для кожної групи країн. Ці моделі включають Азію, Африку, Латинську Америку та Європу.

Азіатська модель характеризується ставленням суспільства до корупції як до звичного явища, обумовленого культурними традиціями і економічними потребами, яке прийнято у всій структурі управління і у всіх верствах населення. В рамках цієї моделі корупція не сприймається як протиправне явище і в більшості випадків вважається атрибутом функціонування держави.

Африканська модель відрізняється тим, що тут переважає клановий підхід, що полягає в тому, що шляхом узгодження розподілу сфер впливу і контролю і застосування політичних заходів та інструментів влада продається групам великих економічних кланів, які утримують ці сфери і забезпечують надійність їх існування і функціонування.

У латиноамериканській моделі важливо виявити найбільш потужні і впливові тіньові сектори економіки і кримінальні авторитети. У той же час ці 2 нелегальних вектора знаходяться в стані постійної конкуренції і суперництва не між собою, а між державним сектором і легальними політичними силами економіки. На думку криминологів, таким чином створюється «матрьошка» - офіційна держава з усіма атрибутами влади, при якому відбувається формування криміналітету, нелегального тіньового «держави», що претендує на заняття важливого положення в політичній та економічній сфері життя і діяльності країни.

Європейська модель характеризується відносно низьким рівнем корупції при майже повній відсутності корупції на низовому рівні. Низький рівень корупції підтримується низкою інституційних, організаційних та правових заходів, поряд з ефективними діями традиційних, культурних інститутів та інститутів громадянського суспільства. Слід підкреслити, що країни, в яких реалізується дана модель, як правило, проходять етап історичного розвитку, що характеризується досить високим рівнем корупції.

Складно віднести пострадянську країну до тієї чи іншої моделі сприйняття корупції, можна говорити про якийсь синтез цих моделей.

Відповіддю світового співтовариства на глобалізацію проблеми існування і поширення корупції стало прийняття цілого ряду міжнародно-правових актів, підготовлених і прийнятих організацією Об'єднаних Націй, Організацією економічного співробітництва і розвитку, організацією американських держав, Радою Європи, Європейським союзом та інші організації. Міжнародно-правові документи розрізняються за своєю сферою застосування, але всі вони переслідують одну і ту ж мету – забезпечити виконання антикорупційних законів на національному рівні [2].

Для ефективного вдосконалення сучасного українського законодавства, що регулює відповідальність у цій сфері, необхідно постійно відстежувати та порівнювати європейське законодавство у сфері протидії та запобігання корупції в рамках процесу інтеграції.

Кримінальний кодекс більшості держав континентальної Європи складається з 2 шарів. Внутрішній Кримінальний кодекс конкретної держави, а також Рада Європи і загальноєвропейський Кримінальний кодекс, складений в рамках ЄС, в значній мірі мають пряму дію і є пріоритетними по відношенню до внутрішніх законів держав-членів цих інститутів, і деякі з них повинні включати українські закони ЄС. держави, які претендують на членство в ньому.

Аналіз різних джерел, пов'язаних із закордонним досвідом боротьби з корупцією, дозволяє виділити дві основні моделі антикорупційної діяльності:

- вертикальна антикорупційна стратегія з швидкими результатами (Сінгапурська або азіатська модель – Сінгапур, Японія, Південна Корея, Китай), результатом якої є не повна ліквідація корупції, а уряд і суспільство;
- антикорупційні стимули, горизонтальна стратегія з поетапним фокусом, заснована на довгостроковій антикорупційній діяльності (модель Швеції або Скандинавії - Швеція, Данія, Фінляндія, Нідерланди).

У Сінгапурі (індекс сприйняття корупції – 84, 7-е місце серед 175 країн). Боротьба з корупцією складалася з системи заходів, які можна було визначити в 2 етапи.

- Першим етапом є перегляд закону – встановлення чіткого переліку корупційних діянь та відповідальності за їх вчинення, а також створення спеціальних антикорупційних органів та прийняття антикорупційних законів. Кримінальний кодекс Сінгапуру передбачає, що до злочинця застосовується тюремне ув'язнення або штраф (5 років або 100 тисяч доларів відповідно), якщо доведено злочин у вигляді отримання хабара. У зв'язку з Державною службою, якщо мало місце навмисне неправдиве повідомлення про вчинення відповідних протиправних дій, особі, яка умисно вчинила поширення неправдивої інформації за дачу неправдивих свідчень, загрожує покарання у вигляді тюремного ув'язнення строком на 1 рік або штрафу в розмірі 1 мільйона доларів. Іноземці, засуджені за корупцію, позбавлені права вести бізнес в Сінгапурі.

- Другим етапом було підвищення якості підбору персоналу державного апарату. Реалізація таких заходів також була пов'язана з використанням жорстких і репресивних методів у боротьбі з корупцією, які проявилися у звільненні великої кількості митних та інших державних службовців. Крім того, впровадження електронних елементів управління дозволило забезпечити функціонування органів влади в режимі реального часу, зробивши щоденне спілкування з громадянами, юридичними особами та організаціями максимально простим і доступним. Зокрема, активне використання інформаційно-комунікаційних технологій забезпечило населенню Сінгапуру 1600 різних послуг.

Вирішальні елементи антикорупційної діяльності були спрямовані на мінімізацію або нейтралізацію умов, що сприяють вчиненню корупційних злочинів. Зокрема, до числа ефективних заходів, що впливають на корупцію, відносяться наступні:

- Визначення винагороди державних службовців за формулою, близькою до середньої заробітної плати успішних співробітників в приватному секторі;
- Щорічні звіти державних посадових осіб про майно, активи та борги, що надають прокурорам широкі повноваження для перевірки.
- Стосовно особи, підозрюваної у вчиненні корупційного злочину, прокурор використовував перевірки банків, акціонерних та розрахункових рахунків;
- Широкий громадський доступ до інформації про корупцію чиновників, а також створення позитивного іміджу та моральної підтримки некорумпованих політичних лідерів;
- Усунення адміністративних бар'єрів на шляху розвитку бізнесу та економіки в цілому.

Результати застосування цих заходів в Сінгапурі показують, що боротьба з корупцією є одним з ключових факторів його економічного успіху [36].

Перелік заходів, вжитих для здійснення впливу на антикорупційну діяльність, показує, що в Сінгапурі існує сувора вертикальна антикорупційна стратегія, яка виправдовує зусилля і є зразком для більшості країн світу.

В Японії (Індекс обізнаності про корупцію дорівнює 76, 175-е місце з 15 країн) Кадрова політика вважається одним з найважливіших напрямків боротьби з корупцією. Адміністрація заснована на принципі меритократії (принцип управління, при якому найбільш компетентні люди, незалежно від соціального чи економічного походження, повинні займати керівні посади), а обслуговування гідного рівня фінансової безпеки є елементом престижу державних служб в Японії. У країні є реєстр осіб, звинувачених у корупції або причетних до організованої злочинності, у відкритому доступі, і громадськість може стежити за судовим переслідуванням винних. Суворі обмеження щодо джерел фінансування виборчих кампаній у країні, політичних партій та організацій регулюються та ретельно контролюються [31].

У Південній Кореї (з індексом обізнаності про корупцію 55, 175 з 43 Штатів) серед антикорупційних заходів серед населення країни пропагується «культура прозорості». Відкрита програма відома у всьому світі і являє собою онлайн-систему перевірки заяв громадян муніципальними властями. Забезпечення доступу до інформації про хід розгляду справ і рішеннях виключає особисті контакти з державними чиновниками. Таким чином, ймовірність незаконного впливу на рішення значно знижується. Важливість антикорупційної діяльності як пріоритетного напрямку державної діяльності та важливого питання для народу визначена в корейському Законі «Про боротьбу з корупцією» від 2002 року. Згідно з його положеннями, право ініціювати розслідування корупції надається повнолітнім громадянам країни. Професійним органом по боротьбі з корупцією в Південній Кореї є Комісія з аудиту та інспекцій. Відповідні компетентні органи зобов'язані ініціювати розслідування передбачуваної корупції на підставі заяви громадянина [36].

Боротьба з корупцією в Китайській Народній Республіці будується на прикладі вертикальної моделі протидії корупції. Проблема корупції пов'язана з

існуванням тисячолітньої історії привілейованої бюрократії, яка вважається невід'ємною частиною функціонування всього китайського механізму. Боротьбу з корупцією координують спеціалізовані установи – Державне бюро з протидії корупції.

У Китаї введені репресивні методи, суть яких визначається на основі суворого антикорупційного кримінального законодавства. Санкції за вчинення корупційних злочинів передбачають вищу міру покарання: з 2000 року близько 1 мільйона чиновників були розстріляні за корупцію. Згідно з індексом сприйняття корупції, Китай має 36 показників і займає 175-е місце з 100 держав, доводячи, що найсуворіші заходи впливу кримінального законодавства не можуть бути визнані абсолютним заходом викорінення корупційних злочинів.

Ефективні антикорупційні заходи були визнані в Китайській Народній Республіці:

- удосконалення процедур взаємодії з громадянами та організаціями для усунення бюрократичних перешкод;
- забезпечення прозорості в управлінні департаментами в кожній області;
- проведення ротації персоналу для усунення формування стабільних і корумпованих відносин;
- заборона займатися бізнесом в районах, де діти і родичі займають керівні посади;
- швидке реагування на дзвінки, що надходять на гарячу лінію, про отримання або дачу хабарів або анонімне повідомлення про факти зловживання службовим становищем;

Антикорупційна політика скандинавських країн заснована на концепції адміністративного «благого управління». Цей термін, який з'явився в 1997 році в рамках Програми Розвитку ООН, об'єднує механізми, процеси та інституції, в рамках яких громадяни та групи висловлюють власні інтереси та здійснюють свої законні права. Ключові антикорупційні елементи концепції «доброго управління» включають участь громадян у прийнятті рішень, прозорість

доходів, прийняття рішень та поведінки, своєчасне реагування на потреби громадян та підзвітність державних структур перед громадськістю. «Ефективне управління» ґрунтується на розвиненій системі етичних цінностей, яким, безсумнівно, наслідують як державні службовці, так і широка громадськість.

Горизонтальна стратегія, орієнтована на поетапні заходи, засновані на антикорупційних стимулах. Поступова боротьба з корупцією в Швеції привела до наступних результатів: Штат займає 175-е місце з 4 Штатів, а індекс сприйняття корупції становить 87. Суть боротьби визначалася встановленням високих етичних стандартів для державних службовців. Відповідний процес супроводжувався встановленням високої заробітної плати для держслужбовців, яка перевищувала доходи працівників у 12-15 разів. Були визначені обов'язкові заходи: відкрито внутрішній державний доступ до документів і створено незалежну судову систему [24].

Згідно з результатами міжнародного дослідження прозорості, Данія є лідером серед країн з мінімальним рівнем корупції, що свідчить про фактичну відсутність. Індекс обізнаності Данії про корупцію в 2014 році склав 92, посівши 175-е місце з 1 країни в світі. Для Данії характерна відсутність спеціалізованих установ, відповідальних за антикорупційну діяльність. Для Данії характерні прозорість інформації в діяльності державних установ і свобода преси щодо документів, на яких засновані ці рішення. У цій країні тільки що були представлені великі державно-приватні антикорупційні ініціативи, пов'язані з впровадженням бізнесу, керованого державними установами [23].

Відповідний досвід актуальний і для України, оскільки питання залучення інвестицій в державу – це кропіткий і тривалий процес формування іміджу держави.

У Данії антикорупційна діяльність в першу чергу спрямована на профілактичні заходи. Створення культури «нульової толерантності» до корупції. Danida-датське агентство міжнародного розвитку, яке розробляє політику абсолютної нетерпимості в процесі роботи з внутрішніми і зовнішніми

партнерами. Всі контракти Danida містять антикорупційні положення за всіма умовами контракту, тобто компанії повинні підписати декларацію, яка забороняє хабарництво як ознаку корупції. Порушення відповідних положень призводить до розірвання контракту і відмови від подальшого партнерства [6].

3.2. Проблеми та перспективи розвитку співпраці між державною владою та приватним сектором на антикорупційній площині в сучасній Україні.

Запровадження воєнного стану завжди викликає негативний вплив на різні сфери діяльності держави, а також суспільства. Це пов'язано як з інституційно-правовими змінами, так і з головною причиною запровадження такого стану – військовою агресією ззовні, а відтак і з різкою трансформацією цілої низки неформальних інститутів, що слідує за нею.

Досвід показує, що основними проблемами, з якими стикається країна під час військових дій на своїй території, є руйнування усталених механізмів Національного управління, різкі зміни в структурі економіки, втрата значної частини бюджетних доходів, загострення соціальних і демографічних проблем, зростання бідності, інфляція і зниження інвестиційної активності бізнесу. Наприклад, Грузія, яка в 2008 році зіткнулася з військовою агресією з боку Росії, а також України, зіткнулася з необхідністю компенсувати шкоду інфраструктурі регіону, завдану війною, забезпечити продовольством і дахом велику кількість людей, змушених покинути свої будинки під час бойових дій, і збільшити тиск на уряд з боку опозиції і значної частини населення. Це був чудовий досвід. [34].

Війна 50-х років минулого століття та Ізраїль, коли війна між Хорватією та Україною фактично стала війною за незалежність, зосередилися на впровадженні «нової економічної політики». Таким чином, з 1952 року в країні скасували систему розподілу і державне регулювання цін. У той же час в країні було запущено безліч великих інфраструктурних проєктів, включаючи будівництво нових підприємств в енергетичному секторі, розвиток

водопроводів в Державі Ізраїль, портів і т.д. значні державні інвестиції були вкладені в сільськогосподарський сектор і легку промисловість. У наступні 10 років пріоритет був відданий розвитку військово-промислового комплексу. В результаті Ізраїль є одним зі світових лідерів у військовій промисловості, яка стала основним роботодавцем країни. Крім того, експорт зброї став важливим джерелом поповнення бюджету Ізраїлю.

У той же час варто відзначити, що в Україні сьогодні немає можливості в повній мірі використовувати описаний досвід зарубіжних країн. Перш за все, це пов'язано з тим, що країна вже знаходиться на активній стадії бойових дій. Крім того, в контексті підвищення рівня обороноздатності країни необхідно зосередитися на ряді питань, які унеможливають зменшення темпів, а іноді і перехід на нові стандарти управління.

Сьогодні найбільш важливо підвищити ефективність управління шляхом впровадження інституційних стандартів регулювання цієї сфери, які притаманні розвиненим країнам світу. Перш за все, це стосується нового підходу до розробки стратегії розвитку держави та її території.

Національна стратегія регіонального розвитку України повинна визначати стратегічні пріоритети. Належне бюджетне забезпечення має бути невід'ємною частиною такого плану. Алгоритм цього процесу передбачає виконання 5 послідовних кроків:

- Перш за все, визначення місця розташування та важливості окремих великих територій у Національній стратегії регіонального розвитку;;
- По-друге, формування стратегій регіонального розвитку для кожної з цих великих територій;
- По-третє, розробка стратегій розвитку окремих районів і територіальних громад в контексті розроблених регіональних стратегій;
- По-четверте, затвердження річних планів розвитку для кожної області, району та громади;
- По-п'яте, формування областей, округів та місцевих річних бюджетів має включати.

Водночас, розроблення стратегії розвитку територіальних громад має враховувати основні положення поточної стратегії розвитку кожного району та області.

Останнім часом для характеристики системи владних відносин, що спрямовані на вирішення суспільних справ і сприймаються суспільством виключно в межах конституційного правопорядку, в науковій та навчальній літературі використовують поняття «публічна влада» [11].

Публічний – це державна або публічна влада для розв’язання певної проблеми або сукупності різних проблем, які пов’язані між собою [84].

Відповідно до положень Конституції України система органів публічної влади в Україні – це, в першу чергу сукупність установлених Конституцією України органів державної влади:

- Президент України;
- Верховна Рада України;
- Кабінет Міністрів України;
- Міністерства;
- Державні комітети;
- Центральні органи зі спеціальним статусом;
- Місцеві державні адміністрації;
- Державні органи судової влади;
- Районні й обласні ради;
- Виконавчі комітети.

Вони забезпечують захист прав, свобод та інтересів громадян, безпеку держави й суспільства, вирішують питання соціально-економічного та культурного будівництва [70].

Досвід багатьох областей України дає змогу виділити такі організаційно-правові форми координаційної взаємодії органів місцевої влади:

- Утворення спеціальних органів для реалізації спільних програм;
- Здійснення конкретних заходів у певних сферах життєдіяльності території;

- Проведення нарад, різних семінарів за участю керівників і посадових осіб місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування;
- Проведення спільних дій з комплексних питань і планування з розподілом обов'язків між учасниками їх реалізації;
- Проведення спільних засідань колегій і президій та прийняття спільних розпоряджень головою відповідної місцевої державної адміністрації та головою обласної ради;
- Складання оглядів спільної діяльності органів місцевого управління з метою виявлення позитивного досвіду і його впровадження;
- Спільне проведення заходів [13].

Взаємодія між публічною владою та приватним сектором у контексті прийняття рішень в час війни має свої проблеми та перспективи, які можуть впливати на успішність ведення війни та національну безпеку. Серед проблеми варто виділити такі аспекти, як:

- Конфлікт інтересів. Приватні компанії можуть бути зацікавлені в прибутку, що може суперечити стратегічним цілям держави в умовах війни. Це може створювати конфлікти інтересів та приводити до незадовільних рішень;
- Прозорість та корупція. Співпраця між владою та приватним сектором може вести до нестачі прозорості та збільшення ризику корупції. У військових операціях, де великі суми грошей залучаються до закупівель та інфраструктурних проектів, це особливо небезпечно;
- Конфіденційність та безпека. Важливі інформаційні та військові таємниці можуть бути скомпрометовані, якщо інформація поділяється з приватними компаніями, навіть заради ефективності військових операцій;
- Залежність від приватного сектору. Занадто велика залежність від приватних компаній може призвести до втрати контролю над важливими аспектами ведення війни, такими як постачання зброї, логістика та інші критичні функції;

Що ж, тепер варто перейти до перспектив розвитку між приватним сектором та публічною владою. Серед них виділяється:

Ефективність та ресурси. Приватний сектор може надати необхідні ресурси для ведення війни більш ефективно, зменшуючи витрати держави на військові операції. Це в першу чергу включає різні донати та збори задля допомоги;

Інновації. Приватний сектор часто є мотором технологічних інновацій, і співпраця з ним може сприяти вдосконаленню військової технології та тактики, що значно покращить процес ведення війни;

Гнучкість. Приватний сектор може бути більш гнучким у прийнятті рішень та швидшим у реагуванні на змінні обставини на передовій;

Диверсифікація. Взаємодія з приватним сектором може допомогти державі в різних аспектах ведення війни, включаючи логістику, медичне обслуговування та інфраструктурні роботи [78].

Стає зрозумілим, що оптимальна модель взаємодії між публічною владою та приватним сектором в контексті війни може варіюватися в залежності від конкретної ситуації та завдань. Важливо збалансувати переваги та недоліки такої співпраці, дотримуючись принципів прозорості, відповідальності та національної безпеки.

Для подальшого розвитку взаємодії між публічною владою та приватним сектором у контексті ведення війни варто враховувати наступні аспекти:

- Регулювання та контроль займають важливе місце, так як варто встановити ефективну систему регулювання та контролю над діяльністю приватних компаній, що залучаються до військових контрактів. Це включає в себе встановлення стандартів, аудит та моніторинг фінансової діяльності, а також забезпечення виконання правил щодо корупції та конфлікту інтересів;
- Не менш важливим аспектом слугує партнерство, яке потрібно розвивати між публічною владою та приватним сектором на ранніх стадіях

планування військових операцій. Це дозволить обидві сторони краще розуміти цілі, потреби та очікування один одного:

- Приватний сектор може надати цінні поради та аналіз у сферах, де він має експертизу, такі як технології, логістика, комунікації тощо;
- Гарантування національної безпеки. Важливо пам'ятати, що безпека та інтереси держави завжди повинні залишатися в центрі усіх рішень. Держава повинна мати механізми для забезпечення безпеки та конфіденційності важливої інформації;
- Приватні компанії повинні бути зобов'язані звітувати перед публікою та контролюючими органами про свою діяльність в контексті війни. Це сприяє підвищенню прозорості та відкритості [72].

Усі ці аспекти допомагають створити баланс між ефективністю та забезпеченням національної безпеки під час ведення війни. Важливо, щоб рішення приймалися на основі добре обдуманих стратегій та зацікавленості у забезпеченні загального благополуччя та безпеки нації.

В умовах воєнного стану важливість оптимізації процесів в уряді та регіоні зростає. Це ставить нові завдання перед українською адміністративною системою. Перш за все, необхідно налагодити ефективну взаємодію між органами державної влади, місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства з метою подолання існуючих інституційних проблем, які затримують переведення країни на воєнний стан і обмежують перспективи післявоєнного економічного розвитку.

До таких проблем належать, зокрема, інституційні прогалини в нормативно-правовій базі адміністративно-територіальної реформи. У поточній ситуації, враховуючи нагальні потреби воєнного часу, також важливим є формування нової системи стратегічного управління українською державою та розвитком її регіонів та громад [66].

3.3. Труднощі впровадження антикорупційних стандартів в українське законодавство та їх практичне застосування.

Розв'язання проблеми корупції є одним із головних для українського суспільства на сьогоднішньому етапі розвитку держави. Однією з основних причин неналежного виконання Національної антикорупційної стратегії на є відсутність міжнародного досвіду чітких індикаторів стану та ефективності її виконання.

Тобто, можемо стверджувати, що сьогодні Україні дійсно не вистачає ефективної антикорупційної стратегії, яка враховувала б серйозність проблеми та невідкладність ситуації з її розв'язання. У зв'язку із цим необхідно прийняти новий стратегічний документ, що визначатиме пріоритетні заходи щодо запобігання корупції та боротьби з нею. Він повинен створити основу для подальших реформ у цій сфері.

В Україні існує кілька інститутів для формування та реалізації антикорупційної політики, в тому числі:

- Національний антикорупційний комітет;
- Міністерство юстиції України;
- Уповноважений уряду з питань антикорупційної політики.

Крім того, багато функцій в області антикорупційної політики не виконуються жодним державним органом, зокрема, проведення постійної оцінки стану корупції, моніторинг реалізації Національної антикорупційної політики та формування світогляду неприйняття корупції.

Таким чином, в Україні, по суті, відсутня чітка законодавча та інституційна база для формування та реалізації антикорупційної політики, заснованої на співробітництві між державними органами та громадянами.

Сучасні стратегії подолання корупції з урахуванням військової агресії повинні мати чітко визначені етапи, тобто включати етапи оперативно-тактичних дій, наукове та законодавче обґрунтування стратегії та формування національної моделі антикорупційної політики. В умовах воєнного стану державні органи, міжнародне співтовариство, політичні партії, бізнес, Засоби

масової інформації зобов'язані посилити ступінь відповідальності всіх сторін за корупційні дії, ступінь їх розкриття і покарання [55].

Перш за все, вам потрібно вжити деяких заходів, таких як:

- визначити на законодавчому рівні основи організації та діяльності установ, спеціально уповноважених на протидію корупції;
- підготовка щорічних звітів про реалізацію антикорупційних стратегій та проектів звітів про реалізацію основ антикорупційної політики;
- аналіз ситуації з питань корупції, підготовка пропозицій щодо нормативних, організаційних та кадрових заходів;
- моніторинг та координація реалізації антикорупційних програм;
- моніторинг дотримання законів про конфлікти інтересів і деклараціях про майно, доходи, витрати і фінансові зобов'язання;
- залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики;
- поширення інформації про корупцію, здійснення заходів щодо формування світогляду неприйняття корупції.

Також серед важливих заходів-щорічна підготовка спеціально уповноваженим органом з питань антикорупційної політики законопроекту Кабінету Міністрів України Про затвердження Державної методології оцінки рівня корупції відповідно до стандартів ООН, публікація звіту разом з висновками та рекомендаціями парламентські слухання, орієнтований на різні соціальні групи та проводить постійну інформаційну кампанію, спрямовану на викорінення корупції [41].

Рівень і масштаби корупції в країні, а також ефективність процесів боротьби з корупцією багато в чому залежать від чесності обраних посадових осіб, демократичності політичної системи в цілому і виборчого процесу зокрема.

Надалі процес діяльності виборних посадових осіб також супроводжується корупційною поведінкою, найбільш поширеними симптомами якої є:

- конфлікти інтересів у діяльності виборних посадових осіб, в основному парламентська робота, поєднання політичної та підприємницької діяльності, а також робота в органах виконавчої влади, заборонена законом;
- підкуп виборних посадових осіб, з метою прийняття певних рішень вони або агенти чинять тиск на відповідний бізнес;
- незаконне лобіювання інтересів фізичних осіб або бізнес-структур.

Основними причинами такої ситуації як і раніше є слабкі інститути української демократії, корумповане виборче законодавство, незавершені закони про фінансування виборчих кампаній і політичних партій, відсутність належного правового регулювання для запобігання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб виборчих комісій і прозорого лобіювання. Очевидно, що для вирішення проблеми політичної корупції поступово можна посилити формування нових законів, управління діяльністю виборних посадових осіб та представницьких органів влади відповідними державними органами, інститутами громадянського суспільства, зокрема засобами масової інформації, підвищити політичну відповідальність громадян за свій вибір та народних депутатів за їх діяльність. У той же час деякі законодавчі заходи повинні бути реалізовані в найближчому майбутньому [10, с.101-105].

В ідеалі заходи мають бути своєчасними, адекватними, цілеспрямованими, дієвими і ефективними. Однак на практиці цього не відбувається. Оскільки, правоохоронна діяльність, як правило, виробляється колективно в рамках демократичних принципів, оформляється в управлінських, оперативних або процесуальних рішеннях, програмах дій або законодавчих актах і тільки потім перетворюється на практичну діяльність.

Проте, як показує практика, поширення корупції зберігає свої масштаби, а методи подолання корупції в Україні є застарілими. Причиною цього є недостатня суспільна реакція на системність корупції, відсутність антикорупційного підходу громадян, громадських організацій та держави, адже

лише за умови сполучення цих двох чинників політичного та суспільного характеру така боротьба може принести певні результати [42, с. 21-27].

У разі системної корупції ідентифікація суб'єктів її протидії стає складним завданням, а відтак вона загрожує національним інтересам. В цьому випадку корупція – це зловживання владою з метою особистого збагачення, використання публічного змісту службової діяльності для реалізації особистісних інтересів.

У широкому сенсі боротьба з корупцією – це будь-яка діяльність у сфері управління, що спрямована на скорочення можливостей для корупції в суспільних відносинах, забезпечення верховенства права, реалізацію інших принципів права, сприяння розвитку демократичного суспільства й побудови правової держави.

Першою фундаментальною проблемою у питанні реалізації курсу щодо оптимізації формування основи національної антикорупційної політики виступає організаційно-правова інтеграція такої основи у відповідні нормативно-правові акти та у діяльність відповідних спеціалізованих державних органів.

В цілому створення системи ефективних державних механізмів запобігання корупції, розробка й реалізація організаційно-правових заходів у боротьбі з цим явищем, виявлення й подолання соціальних передумов і наслідків повинні стати одним з пріоритетів держави. Можна обрати інституційну та організаційну підтримку антикорупційних заходів у державних установах, оскільки їх реалізація є проблемою, і її вирішення залежить від ефективності всіх напрямів, які борються з цим явищем.

Щодо інституціонального укріплення судової системи, то це одне із ключових завдань у реалізації антикорупційної програми, актуальність якої навряд чи має потребу в обґрунтуванні.

Тут в першу чергу необхідно:

- гарантувати гідне забезпечення суддів і всієї судової системи;
- удосконалити систему підготовки й відбору кадрів;

- зміцнити арбітражні суди, увести в їхню роботу більшу процедурну й інформаційну надійність;
- розвинути адміністративну юстицію.

Одночасно необхідно різко знизити можливості для проникнення корупції у судовий корпус.

Корумпованість правоохоронних органів, недостатня кваліфікація кадрів, що займаються боротьбою з корупцією, – у числі головних перешкод для реалізації антикорупційної програми, тому вдосконалення їхньої роботи, очищення від внутрішніх зрадників – одне з першочергових завдань.

У процесі її вирішення потрібно:

- підвищити заробітню плату насамперед працівників правоохоронних органів;
- підвищити рівень технічного забезпечення правоохоронних органів, впровадження сучасних інформаційних технологій;
- створити під егідою Генеральної прокуратури України міжвідомчого наукового й навчального центру. До його завдань повинні входити аналіз і узагальнення досвіду роботи правоохоронних органів щодо боротьби з корупцією й перепідготовка кадрів, зайнятих вирішенням цієї проблеми в різних відомствах;
- розробити й випустити нову спеціальну й навчальну літературу щодо боротьби з корупцією для юридичних вузів і факультетів;
- організувати стажування українських фахівців у країнах, у яких були успішно реалізовані програми боротьби з корупцією;
- впровадити прозорий механізм політичної відповідальності через формування урядової коаліції [64].

Однією з основних проблем, пов'язаних з високим рівнем корупції в діяльності адміністративних органів, є відсутність ефективної відомчої антикорупційної програми. Річний план з протидії корупції, який існує в органах виконавчої влади, в основному носить формальний характер і відтворює положення відповідних актів найвищого рівня. Виявлення корупції

фактично стало неефективним не тільки через відсутність системи виявлення та аналізу ризиків, пов'язаних з процедурами, пов'язаними з корупцією, а й через відсутність механізму повідомлення про підозри в корупції та захисту тих, хто повідомляє про них.

Ефективно виявляти та розслідувати корупційні злочини, конфісковувати майно, яке стало предметом злочинної діяльності або було набуто в результаті такої діяльності, та надавати відповідну інформацію Комісії з корупційних злочинів.

Одним з найважливіших факторів подолання корупції є ставлення населення до цієї проблеми. Згідно з результатами досліджень, проведених в Україні в останні роки, якщо це може сприяти вирішенню проблеми, то більше половини населення схильне до скоєння корупційних злочинів [65].

При ефективній роз'яснювальній роботі населення може змінити своє ставлення до таких практик, як неприпустима корупція, і, отже, Антикорупційний потенціал суспільства значно зросте. Слід звернути увагу на заходи, пов'язані з посиленням участі громадськості в інформуванні органів, уповноважених боротися з корупцією, про відомі їм факти корупції, про які повідомив такий відсоток населення, зокрема, про високу лояльність громадськості до корупції, засудження повідомлення про корупцію як дії, що суперечить етичним нормам, низьку довіру до уряду. діяльність правоохоронних органів, зниження ефективності антикорупційних заходів, підозри в корупції. Страх бути покараним за те, що він зробив, невеликий, враховуючи страх бути покараним за те, що він зробив. Водночас, як свідчить закордонний досвід, Антикорупційний потенціал заходів із залучення громадськості до виявлення корупції та повідомлення про неї високий.

Створення особливих умов, що сприяють зміні суспільного сприйняття повідомлень про корупцію, є одним із пріоритетів державної антикорупційної політики.

Тому, впровадження антикорупційних стандартів в українське законодавство та їх практичне застосування в управлінні є важливим питанням

для України. Для подолання цих труднощів Україні може бути корисно продовжувати вдосконалювати свою правову та інституційну системи, підтримувати незалежність громадянського суспільства і судів, а також удосконалювати механізми нагляду і контролю за діяльністю державних структур і посадових осіб.

ВИСНОВКИ

Одержані в процесі дослідження результати дали змогу зробити наступні висновки:

1. Дослідження специфіки налагодження взаємодії державних органів влади та приватного сектору в контексті антикорупційної діяльності залишається актуальною проблемою під час воєнного стану. Їх спільна участь в процесах запобігання корупції дозволяє їм досягати спільних цілей, як, наприклад, підтримувати вітчизняну обороноздатність та створювати умови для стабільного економічного розвитку країни в складних умовах. Поряд із цим в Україні спостерігаються корупційні дії, які ставлять під загрозу ефективну протидію збройній агресії росії, а саме обхід окремими військовозобов'язаними громадянами обмежень щодо перетину кордону під час воєнного стану та відсутність прозорих публічних закупівель, що у зв'язку з відсутністю достатньої інформації створює передумови для зниження у чинній українській влади рівня довіри та своєрідну несправедливість всередині бізнес-сфери.

2. Основна діяльність органів державної влади у процесах запобігання корупції на сучасному етапі повинна спрямовуватися на вдосконалення антикорупційного законодавства й напрацювання органами влади скоординованих дій у відповідному напрямі. Також важливим аспектом стане впровадження змін в соціально-економічній сфері: спрощення ведення підприємницької діяльності, створення належних умов роботи для державних службовців, підвищення престижу вищої освіти, дотримання принципу верховенства права представниками правоохоронних органів. Важливо, щоб ця діяльність підкріплювалася залученням інститутів громадянського суспільства, приватного бізнесу та засобів масової інформації в підвищенні обізнаності громадськості задля формування стійкої довіри до антикорупційної дій та рішень публічних службовців і політичної еліти. Додатковим інструментом підвищення ефективності антикорупційних зусиль органів влади, зокрема спеціалізованих правоохоронних органів (НАБУ, САП, ДБР), виступає

співпраця з міжнародними організаціями та відповідними органами іноземних держав відповідно до законодавства України та міжнародних договорів.

3. Загостренням військових дій на території нашої держави значно скоротило антикорупційні можливості громадянського суспільства, зокрема через недостатнє висвітлення фактів корупції у медіа, закриття реєстрів з корупційними правопорушеннями. Приватні підприємства зазнають численних перевірок та обмежень з боку держави. Водночас аналіз взаємодії НАБУ з громадянським суспільством впродовж I півріччя 2022 р. по I півріччя 2023 р. демонструє чіткий запит суспільства на рішучу боротьбу з корупцією. Підвищити залучення громадськості в антикорупційні процеси зокрема допоможе участь її представників у складі міжвідомчих комісій з питань протидії корупції в контексті перевірки доходів і витрат державних та муніципальних інститутів.

4. Зарубіжний досвід запобігання корупції виступає одним з найважливіших напрямків отримання інформації. Дії владних інститутів повинні бути спрямовані на мінімізацію впливу або нейтралізацію умов, що сприяють вчиненню корупційних правопорушень. Серед успішних кейсів з протидії корупції виокремлюємо досвід Сінгапуру, де провідну роль відіграють елементи електронного врядування, що забезпечує функціонування органів влади в режимі реального часу та підтримує щоденне спілкування публічних службовців з громадянами, юридичними особами, неурядовими організаціями тощо. Також відзначимо досвід Данії, якій притаманні інформаційна прозорість діяльності державних структур і свобода доступу ЗМІ до документів. Такий підхід дозволить формувати довірливі відносини з приватним сектором. Відповідний досвід є актуальним для України, оскільки, питання формування позитивного іміджу держави та залучення інвестицій є кропітким і тривалим процесом.

Отже, згідно проведеного дослідження встановлено, що взаємодія державного й приватного секторів після повномасштабного вторгнення російської федерації є ефективною в контексті запобігання корупції, якщо

базується на принципах прозорості й відкритості та широкому залученні громадськості у відповідні процеси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративно-правові основи державної антикорупційної політики в Україні. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/dissertations/30/1.pdf> (дата звернення: 10.04.2023).
2. Актуальні проблеми зовнішньої політики України. URL: http://eurodev.uzhnu.edu.ua/images/files/___pdf.pdf (дата звернення: 11.06.2023).
3. Аналітична довідка «Боротьба з корупцією. Роль бізнесу в Україні». – К.: ТОВ «Фарбований лист», 2011. 51 с. (дата звернення: 10.04.2023).
4. Антикорупційна політика в Україні. Мультимедійний навчальний підручник. НАВС. 2016. URL: https://arm.naiou.kiev.ua/books/atikorruption/lectures/lecture_1.html. (дата звернення: 13.04.2023).
5. Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні : навч. посіб. / І. С. Бондар, В. Г. Горник, С. О. Кравченко, В. В. Кравченко. Київ: Ліра-К, 2016. 192 с. (дата звернення: 12.04.2023).
6. Антикорупційний досвід Данії. URL: <https://www.gurt.org.ua/articles/49562/> (дата звернення: 3.05.2023).
7. Антикорупційні заходи в секторі оборони під час війни: як забезпечити баланс між відкритістю та секретністю. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/antykoruptsijni-zahody-v-sektori-oborony-pid-chas-vijny-yak-zabezpechyty-balans-mizh-vidkrytistyju-ta-sekretnistyju/> (дата звернення: 5.05.2023).
8. Баланда А. Л., Пшеничний В. Г. Соціальний контекст політичної корупції : зб. наук. праць. 2010. № 36. (дата звернення: 10.05.2023).
9. Бовкун Є. А. Принципи та форми інформаційного забезпечення боротьби з корупцією в органах Державної податкової служби України. *Право і Безпека*. 2010. № 3. С. 151-156. (дата звернення: 6.06.2023).

10. Валюшко І. Антикоруційна політика: концептуальні підходи. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 4. С. 101-105. (дата звернення: 8.06.2023).
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. П. Бусел. Ірпінь: Перун, 2001. – 1440 с. (дата звернення: 2.05.2023).
12. Війна і корупція. URL: <https://news.blog.net.ua/2023/02/viyna-i-koruptsiia/> (дата звернення: 9.05.2023).
13. Гончарук Н. Взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування: правові й функціональні аспекти. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/1/04.pdf> (дата звернення: 1.06.2023).
14. Громадський контроль обмежений. Як війна впливає на рівень корупції в Україні. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/indeksiv-spruunyattya-koruptsiyi-ukrayina/32248930.html> (дата звернення: 18.05.2023).
15. Життя до Prozorro. Чому ми не хочемо повертатися назад? URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/08/2/7302483/> (дата звернення: 19.05.2023).
16. Запит від Департаменту капітального будівництва Донецької обласної державної адміністрації. URL: <https://www.me.gov.ua/inforez/Print?id=b0a43d66-20c4-4b7f-8103-e8ad911387a4&tagId=7758c77b-e410-44ea-a07d-37f1799e11e5&tag=ZapitiKoristuvachiv&lang=uk-UA> (дата звернення: 18.05.2023).
17. Запобігання та протидія корупції. URL: https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=450&num=6 (дата звернення: 11.06.2023).
18. Зарубіжний досвід створення та діяльності спеціальних антикорупційних органів. URL: https://pidruchniki.com/84688/pravo/organizatsiynopravovi_zasadi_stvorennya_diyalnosti_spetsialnih_antikoruptsiynih_organiv#58 (дата звернення 03.05.2023).
19. Зарубіжний досвід участі громадськості в запобіганні корупційним злочинам. URL: <https://elar.nai.au.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/5c8a457c-9357-4c86-8e6d-eae4963cbee5/content> (дата звернення: 19.04.2023).

20. Звіт НАБУ: I півріччя 2022 року.
https://nabu.gov.ua/site/assets/files/27959/final_sayt.pdf (дата звернення: 8.04.2023)
21. Звіт НАБУ: I півріччя 2023 року.
https://nabu.gov.ua/site/assets/files/46738/zvit_maket_i_pivrichchia_2023.pdf (дата звернення: 19.04.2023).
22. Звіт НАБУ: II півріччя 2022 року.
https://nabu.gov.ua/site/assets/files/28001/maket_zvitu_dlya_saytu_0.pdf (дата звернення: 15.04.2023).
23. Індекс сприйняття корупції – 2022. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 10.05.2023).
24. Комунальні підприємства міста. URL:
<http://www.radapoltava.gov.ua/city/municipaleconomy/> (дата звернення: 3.05.2023).
25. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 5.05.2023).
26. Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності». URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7094 (дата звернення: 13.04.2023).
27. Корупційна злочинність в Україні: сучасний стан, детермінанти та запобігання. URL:
https://www.nai.au.kiev.ua/files/antykoryupsia/2018/navch_pos_korup_zloch.pdf
(дата звернення: 15.04.2023).
28. Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану (станом на червень 2023 року). URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kor-ryzyky_zakupivli.pdf (дата звернення: 7.05.2023).
29. Корупційні схеми та ризики під час виїзду з України в умовах воєнного стану. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Koruptsiy-ni_shemy_ta_ryzyky_pid_chas_vyi-zdu_z_Ukrai-ny_v_umovah.pdf (дата звернення: 17.05.2023).

30. Корупція в приватному секторі. URL: <http://iahr.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/119.pdf> (дата звернення 01.05.2023).
31. Корупція як соціально-правове явище: міжнародний досвід та особливості в Україні. URL: <http://surl.li/oakox>Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в Україні та деяких зарубіжних країнах. URL: <http://surl.li/oakov> (дата звернення: 15.05.2023).
32. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 18.05.2023).
33. Лук'янов О. Корупція як архетип державного управління. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Вип. 2. С. 25-32. (дата звернення: 28.04.2023).
34. МакФарлейн Н. Постреволюційна Грузія на межі. URL: <https://krytyka.com.ua/articles/postrevolyutsiyna-hruziya-na-mezhi> (дата звернення: 18.06.2023).
35. Марченко В. Ю. Антикорупційна політика в Україні: поняття, зміст та етапи формування. 2018. № 11. С. 122-124. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3433/3396> (дата звернення: 15.09.2023).
36. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/4d9cb78e-b430-465c-9a99-a4648dbe35a4/content> (дата звернення: 4.09.2023).
37. Мовчан А. В., Мовчан М. А. Основні причини поширення корупційних явищ в органах державної влади України. *Проблеми антикорупційної діяльності в Україні: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 18 трав. 2015 р.). МАУП. К.: «МП Леся», 2015. С. 73-76. (дата звернення: 10.08.2023).
38. Москальов М. А., Москальов А. А. Моделі взаємодії бізнесу і держави в умовах сучасних трансформацій. *Економіка і суспільство*. 2016. № 5. С. 14-18. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/3.pdf (дата звернення: 5.05.2023).

39. Музиченко А. С., Бержанір А. Л. Державно-приватне партнерство як інститут взаємодії влади та бізнесу. URL: <http://surl.li/hjwsv> (дата звернення: 10.05.2023). (дата звернення: 4.07.2023).

40. Навчально-методичний посібник з підвищення кваліфікації працівників органів державної влади та місцевого самоврядування. URL: <https://dmsu.gov.ua/assets/files/doc/posibnik.pdf> (дата звернення: 15.05.2023).

41. Напрями реалізації антикорупційної стратегії в умовах воєнної агресії. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/13600/1/Zaritskyi_VM_KR_281_2022.pdf (дата звернення: 2.09.2023).

42. Недюха М. Корупція як соціально-правовий феномен. *Юридична Україна*. 2014. № 8. С. 21-27. (дата звернення: 19.09.2023).

43. Нетерпимість до корупції серед громадян і бізнесу зростає, – результати дослідження. <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/neterpymist-do-koruptsiyi-sered-gromadyan-i-biznesu-zrostaye-rezultaty-doslidzhennya/> (дата звернення: 21.08.2023).

44. Нойце Я., Каратницький А. Корупція, демократія та інвестиції в Україні. 2008. 16 с. (дата звернення: 1.05.2023).

45. Особливості антикорупційної діяльності на сучасном етапі державотворення. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2018/4/part_1/4-1_2018.pdf#page=8 (дата звернення: 29.04.2023).

46. Підприємець та держава: яким має бути вплив бізнесу. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/7/704060/> (дата звернення: 11.05.2023).

47. Підстави для застосування переговорної процедури закупівлі. URL: <https://infobox.prozorro.org/upload/files/main/1371/533/2-pidstavi-dlya-zastosuvannya-peregovornoj-protseduri-zakupivli-dodatok-1.pdf> (дата звернення: 15.07.2023).

48. По той бік розуміння: Україна та Європа після Помаранчевої революції. URL: https://dfc.ukma.edu.ua/books/beyond_recognition_ukr_text.pdf (дата звернення: 19.08.2023).

49. Понад 8 тисяч чоловіків, які за віком підлягають призову, намагалися у незаконний спосіб перетнути кордон з початку воєнного стану. URL: <http://surl.li/oakna> (дата звернення: 16.05.2023).

50. Призначення осіб на посади в органи місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15665> (дата звернення: 21.08.2023).

51. Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки : Проект Закону України від 26.04.2018 р. № 8324. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6F800A?an=333> (дата звернення: 17.08.2023).

52. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text> (дата звернення: 5.05.2023).

53. Про внесення змін до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та інших законодавчих актів України щодо державної допомоги суб'єктам господарювання : Проект Закону України від 26.12.2022 р. № 5648. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI05416B> (дата звернення: 22.04.2023).

54. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://sies.gov.ua/zapobigannya-ta-protidiya-korupciyi/antikorupcijni-povidomlennya-inspekciyi/termini-viznacheni-zakonom-ukrayini-pro-zapobigannya-korupciyi> (дата звернення: 14.04.2023).

55. Про засади державної антикорупційної політики в Україні. URL: <http://surl.li/oakud> (дата звернення: 1.09.2023).

56. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text> (дата звернення: 5.05.2023).

57. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 р. № 1178. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kp221178> (дата звернення: 07.06.2023).

58. Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу охорони здоров'я : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 р. № 1094. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1094-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.08.2023).

59. Про затвердження Типової антикорупційної програми юридичної особи : Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 10.12.2021 р. № 794/21. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE37324?an=1> (дата звернення: 9.06.2023).

60. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-XII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t354300?an=15652> (дата звернення: 09.07.2023).

61. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 5.05.2023).

62. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки: Указ Президента України від 27.10.2011 р. № 1001/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742/2006#Text> (дата звернення: 12.04.2023).

63. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

64. Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, припинення та превенції корупційних проявів. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/karta-dokumentiv/category/152-conference-2021-magazine.html?download=641:problemy-vdoskonalennya-diyalnosti-pravookhoronnykh-orhaniv-shchodo-vyyavlennya-prypynennya-ta-preventsiiyikoruptionsiynykh-proyaviv-materialy-postiino-diiuchoho-naukovo-praktychnoho-seminaru-28-travnia-2021-r> (дата звернення: 10.07.2023).

65. Прояви корупції в системі освіти. URL: <https://baas.gov.ua/images/doc/korupciya.pdf> (дата звернення: 15.05.2023).

66. Публічне управління в умовах воєнного стану. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2022/5.pdf (дата звернення: 15.07.2023).

67. Роз'яснення щодо особливостей здійснення публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану від мерту. URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/roz-yasnennya-shchodo-osoblivostey-zdiysnennya-publichnih-zakupivel-na-period-diji-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu-vid-mertu> (дата звернення: 15.06.2023).

68. Роль державних підприємств у повоєнному відновленні. URL: <https://case-ukraine.com.ua/publications/rol-derzhavnyh-pidpryyemstv-u-rovoeyennomu-vidnovlenni/> (дата звернення: 1.06.2023).

69. Ростовська К. В. Сучасна антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Право». 2015. Вип. 19. С. 94-96. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/9694/9216> (дата звернення: 19.07.2023).

70. Система органів публічної влади в Україні. URL: http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/literatura/dergh_bud/ (дата звернення: 21.09.2023).

71. Стратегічне планування місцевого розвитку. URL: http://despro.org.ua/media/articles/04_book_berdanova_vakulenko_ctrateg_chne_plannuvann.pdf (дата звернення: 21.05.2023).

72. Стратегічне планування. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19746555.pdf> (дата звернення: 01.08.2023).

73. Суд та інші правоохоронні органи. Правоохоронна діяльність // Закони і коментарі: Навч. посіб. / М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2001. 512 с. (дата звернення: 14.06.2023).

74. Сучасний стан та тенденції корупційної злочинності у зарубіжних країнах. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/prevention_of_corruption/info/lec4.html (дата звернення: 7.06.2023).

75. Теоретико-прикладні проблеми запобігання та протидії корупції. URL: <http://idpnan.org.ua/files/2020/trepak-v.m.-teoretiko-prikladni-problemi-zapobigannya-ta-protidiyi-koruptsiyi-v-ukrayini.pdf> (дата звернення: 2.08.2023).

76. Україна у 2020 році заробила 11 млрд грн на аукціонах Prozorro. Продажі і заощадила 43 млрд грн на тендерах у Prozorro. URL: https://prozorro.sale/news/ukrayina-u-2020-roci-zarobila-11-mlrd-grn-na-aukcionah-prozorroprodazhi-i-zaoshchadila-43-mlrd-grn-na-tenderah-u-prozorro/?fbclid=IwAR1TQuEDc7G8oMRjHF8XFRdmv__Wfa28NhB0Ur3vG5-qdzXR1AzBqnzWeZI (дата звернення: 15.06.2023).

77. Управління та комплаєнс. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/upravlinnya-ta-komplajens> (дата звернення: 20.07.2023).

78. Фінансове регулювання зрушень у економіці України. URL: <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%B7.pdf> (дата звернення: 29.05.2023).

79. Формування та реалізації національної антикорупційної політики в контексті сучасної теорії державного управління. URL: <http://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/4/3> (дата звернення: 10.05.2023).

80. Франчук В. Наукові концепції розуміння корупції та їх реалізація в Законі України «Про запобігання корупції». Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2020. Вип. 71. С. 100-107. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3599/1/%d1%84%d1%80%d0%b0%d0%bd%d1%87%d1%83%d0%ba2.pdf> (дата звернення: 3.05.2023).

81. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text (дата звернення: 5.05.2023).

82. Юрікова В. С. Деякі аспекти протидії корупції в центральних органах державної влади. URL: <http://surl.li/hjxv1> (дата звернення: 4.05.2023).

83. Як покращити позиції України в індексі сприйняття корупції. URL: <https://ti-ukraine.org/news/yak-pokrashhyty-pozytsiyi-ukrayiny-v-indeksi-spryjnyattya-koruptsiyi/> (дата звернення: 21.06.2023).

84. Lesli A. Pal. Public policy analysis. – 1992. – Р. 2 : укр. переклад: Пал, Леслі А. Аналіз державної політики / пер. з англ. І. Дзюб. – Київ: Основи, 1999. 22 с. (дата звернення: 23.09.2023).

85. Mungiu-Pippidi A., Dadašov R. Measuring Control of Corruption by a New Index of Public Integrity. *European Journal on Criminal Policy and Research*. 2016. Vol. 22(3). P. 415–438. DOI: 10.1007/s10610-016-9324-z (дата звернення: 21.09.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Кількість звернень громадян до НАБУ [20, 21, 22]

